I BÖLMƏ

I QAPI

Ana südü söylənci

- Ov yerinə yollanıram,
Ana, mənə uğur dilə.
Qayıtmasam, bil, ölmüşəm,
Ana, mənə uğur dilə.

Yastıdağın ətəkləri,
Ovla dolu çökəkləri.
Maralları, ördəkləri,
Ana, mənə uğur dilə.

Oxum, payam, ipim, baltam,
Tunc döşlüyüm, dəri xaltam.
Sağ ol, bacım, sağ ol atam,
Ana, mənə uğur dilə.

***

- Gücər, sənə uğur olsun,
Yanla ovu sən qurdsayaq.
Busa-busa, qaplan kimi,
Yanla ovu sən qurdsayaq.

Çalış çox-çox uzaq getmə,
Qobuyerdə dayan, ötmə.
Meşə sıxdır, azıb itmə,
Yanla ovu sən qurdsayaq.

Yıxılmasa ov bir oxla,
Qov onu sən, ara saxla,
Yan-böyrünü tez-tez yoxla,
Yanla ovu sən qurdsayaq.

***

Dünən yağıb qar bolluca,
Çox buraxma uzaq ovu.
Maral ürkək, donuz konaz,
Çox buraxma uzaq ovu.

Sürü, naxır, ilxı, təkə,
Saymayasan ovu gərək.
Vursan, "Tanrı" adını çək,
Çox buraxma uzaq ovu.

Qaplan olsa boynunu bur,
Maral olsa döşündən vur.
Ayı olsa belini qır,
Çox buraxma uzaq ovu.

***

Al, çörəkdir, pis ayaqda,
Bu çörəkdən bir qırıq ye.
Gördün gücün lap azalıb,
Bu çörəkdən bir qırıq ye.

Acıqanın* güclü olsa,

Üzərini ölüm alsa,
Ürəyinə qorxu dolsa,
Bu çörəkdən bir qırıq ye.

Bu çörəyi yapıb anan,
Ana südü hopub ona.
Vur, basar ol çox yamana,
Bu çörəkdən bir qırıq ye.

***

Bu çörəkdir, bu da kökə,
Ana südü qarışıqdır.
Sənə Tanrı gücü verər,
Ana südü qarışıqdır.

Sarı bunu göy qurşağa,
Ver nə ova, nə qonağa.
Qoru, saxla, pis ayağa,
Ana südü qarışıqdır.

Qurdu götür, - qaplanboğan,
Az qaçağan, çox qapağan,
Qurd da arxan, süd də arxan,
Ana südü qarışıqdır.

***

Gəlin dedi: - Tez qayıt gəl,
Ovun maral, cüyür olsun.
Gey bu dəri gödəkçəni,
Ovun maral, cüyür olsun.

Qurd dərisi oxbatmazdır,
Qılınckəsməz, odtutmazdır.
Şaxtaqovdur, çatatmazdır,
Ovun maral, cüyür olsun.

Sən gec gəlsən küsəcəyəm,
Saçlarımı kəsəcəyəm.
Ağlar-ağlar gəzəcəyəm,
Ovun maral, cüyür olsun.

***

Yola düşüb Gücər getdi,
Ova çıxmaq ər işidir.
Qapağan da arxasınca,
Ova çıxmaq ər işidir.

Qanadlanıb buğlanmışdı,
Çarıxları yağlanmışdı.
İp-qəzillər bağlanmışdı,
Ova çıxmaq ər işidir.

Arxasınca su atdılar,
Qurd-itləri ulatdılar,
Boğazda səs qaynatdılar,
Ova çıxmaq ər işidir.

***

Bacalardan boylandılar,
- Gucər, əli dolu qayıt.
Qışdır, ət, ot tükənibdir,
Gucər, əli dolu qayıt.

Qar tutmuşdu cığırları,

Suvamışdı çuxurları.
Yamacları, hündürləri,
- Gucər, əli dolu qayıt.
Bilinmirdi eniş-yoxuş,
Gizlənmişdi qarda qurd-quş.
Ağacları şaxta vurmuş,
- Gucər, əli dolu qayıt.

***

Axşamacan getdi Gucər,
Nə qurd-quş var, nə kəl, maral.
Çəkil ay qış, qırov, şaxta,
Nə qurd-quş var, nə kəl, maral.

Yolda yuva qazıq-qazıq,
Ağac, budaq, kol pırtlaşıq.
Yox meşədə yar-yaraşıq,
Nə qurd-quş var, nə kəl, maral.

- Qapağanım, harda qaldın,
Niyə üzüdönük oldun,
Sənsiz bu yol ağır yoldur,
Nə qurd-quş var, nə kəl, maral.

***

Qayalıqda, daşovuqda*,
Ayı yatıb uyuyurdu.
Kol-kos içrə gizlənmişdi,
Ayı yatıb uyuyurdu.

Gücər girdi daş ovuğa,
Qaranlıqda daş yarığa.
Düşdü daha sərt soyuğa,
Ayı yatıb uyuyurdu.

Daşlı yollar buruq-buruq,
Qaya lay-lay, qopuq-qopuq.
Sallaq buzlar çubuq-çubuq,
Ayı yatıb uyuyurdu.

***

Lap uzaqda, lap uzaqda,
Qurd-Qapağan ulayırdı.
Qırıb ipi Tutuqluğu
Qurd-Qapağan ulayırdı.

- Harda qaldın, Qapağanım,
Gəl, qurdların qudurğanı.
Salxım buzdur hər bir yanım,
Qurd-Qapağan ulayırdı.

Çağırırdı tay-tuşunu,
Qurd bacısı, qardaşını.
Qar almışdı döş-başını,
Qurd-Qapağan ulayırdı.

***

Gücər dedi: - Ayı ovum…
Qurdel mənə sağ ol deyər.
Balta vurram, leşi qalar,
Qurdel mənə sağ ol deyər.

Apararam iki budun,
Yurdu alar iyi, dadı,

"Qış ovçusu" qalar adım,
Qurdel mənə sağ ol deyər.

Qoy gözləyim hələ bir az,
Dursun yatan bu yaramaz.
Yatan ovu vurmaq olmaz,
Qurdel mənə sağ ol deyər.

***

- Oyan, ayı, dur yatağan,
Ayı çoxdan uyumuşdu.
- Dur, çarpışaq, dur, qarpışaq,
Ayı çoxdan uyumuşdu.

- Ov gözləyir Qurdel məndən,
Dur, ölərsən yatan yerdə.
Yoxsa vurram səni birdən,
Ayı çoxdan uyumuşdu.

Gucər onu hey səslədi,
Yan-yörəsin çox bizlədi.
Çox tərpətdi, çox gözlədi,
Ayı çoxdan uyumuşdu.

***

O çağırdı, boğaz yırtdı,
Ağır olur qış yuxusu.
Çox bizlədi, silkələdi,
Ağır olur qış yuxusu.

Gucəri də yuxu tutdu,
Ayı kimi o da yatdı.
Yuxusuna dinclik qatdı,
Ağır olur qış yuxusu.

Bir səs gəldi lap yaxından,
Səs dolaşdı Qurd dağında,
Gəzdi, Ayı ovlağında,
Ağır olur qış yuxusu.

***

Nərildəyən heyvərəydi,
Püskürürdü od ağzından.
O girirdi daşovuğa,
Püskürürdü od ağzından.

Gövdə tuluq, başsa iri,
Somururdu daş, dəmiri.
Ağac, kötük, daş gəmirir,
Püskürürdü od ağzından.

O ayını caynaqladı,
Ayı qalxıb oynaqladı,
Çaşıb daşı qucaqladı,
Püskürürdü od ağzından.

***

Daşovuğun ağzı dardı,
Baş içəri girə bilmir.
Cəmdək iri, köküs qaba,
Baş içəri girə bilmir.

Ayı ona caynaq atır,
Özü aşıb yerə yatır.
Heyvərə də qana batır,

Baş içəri girə bilmir.

Gücər vurur baltasını,
Cəhənginə yabasını.
Boğazına payasını,
Baş içəri girə bilmir.

***

Heyvərənin əngi sınır,
Balta ağır enimlidir.
Caynaqları doğram-doğram,
Balta ağır enimlidir.

Ox sancılır sağ gözünə,
Yaba batır sol gözünə.
Səpələnir qan üzünə,
Balta ağır enimlidir.

Daş hellədir Gücər, sal daş,
Boğazına təpir birbaş.
O boğulur yavaş-yavaş,
Balta ağır enimlidir.

***

Daşovuğun ağzı bağlı,
- Qal beləcə, öl, heyvərə.
Baş bacada, gövdə çöldə,
Qal beləcə, öl heyvərə.

Ayı döşdən yaralıydı,
Qanlı gözü qaralırdı.
Gücər ondan aralıydı,
- Qal beləcə, öl, heyvərə.

Daşovuğun ağzı pərçim,
Dönüb olur dustaq içi,
Ovçu ölür, ovdan keçir,
Qal beləcə, öl, heyvərə.

***

- Ay arxamca yelli gələn
Harda qaldın, yoxa çıxdın?
Tutuq düşdüm daşovuqda,
Harda qaldın, yoxa çıxdın?

Qapağanım, Qaçağanım,
Qaplanqovan, qurdboğanım,
Ayı kimi oynağanım,
Harda qaldın, yoxa çıxdın?

Niyə belə küsüb getdin,
İpi, kökü kəsib getdin.
El-obadan bezib getdin,
Harda qaldın, yoxa çıxdın?

Bir də necə tapışarıq,
Biz yan-yana çapışarıq,
Küsüb hərdən qapışarıq,
Harda qaldın, yoxa çıxdın?

***

- Dədə qurdum, tək qalmışam,
Tək qalanda ovçu çaşır.
Öz-özümdən küsmüşəm mən,
Tək qalanda ovçu çaşır.

Gəl boynunu qucaqlayım,
Ov yerini soraqlayım,
Yamanlığı qabaqlayım,
Tək qalanda ovçu çaşır.

Nədir bunca ulartılar,
Ulartıda söz altılar,
Göz önündə qaraltılar,
Tək qalanda ovçu çaşır.

***

- Qurdum, sənsiz yaman təkəm,
Tək qalanın səsi batır.
Yeyir təklik təklənəni,
Tək qalanın səsi batır.

Tək qalanda şahlanırsan,
Birdən iki qatlanırsan.
Soyuyursan, odlanırsan,
Tək qalanın səsi batır.

Hamılıqdan təklər küsür,
Çox düşünür, çox da susur,
Öz-özünə sonev qazır,
Tək qalanın səsi batır.

***

Qaldı Gücər dırmaş-dırmaş,
Lay qayalar arasında.
Uzanaraq o gözlədi,
Lay qayalar arasında.

Yaralılar inlədilər,
İniltini dinlədilər.
Gecələri günlədilər,
Lay qayalar arasında.

Bəyirirdi ov yan-yana,
Bu çarpışa kim dayanar.
Çörək yedi, o, azcana,
Lay qayalar arasında.

Keçdi üç gün, üç ay, üç il,
Çürüdülər mitil-mitil,
Gücər yatdı mışıl-mışıl,
Lay qayalar arasında.

***

Südlü çörək, nə güclüsən,
Ana südü gücdür, heydir,
O yuxuya getdi üç il,
Ana südü gücdür, heydir.

O yatmadı, o bayıldı,
Üç il sonra o ayıldı.
Dil tutuldu, göz qıyıldı,
Ana südü gücdür, heydir.

Köks ötürdü dərin-dərin,
Ayı ilə heyvərənin
Sümükləri yığın-yığın,
Ana südü gücdür, heydir.

***

Lap uzaqda qurd uladı,
Qurdun səsi qorxunc olur.
Qapağanın balaları -
Qurdun səsi qorxunc olur.

Qurd qurd ilə yalaşırdı,
Hərdən onlar ulaşırdı,
Bu səs yurdu dolaşırdı,
Qurdun səsi qorxunc olur.

Uzaq, uzaq enişlərdə,
"Quyruqbula" görüşlərdə.
Gül qoxuyan örüşlərdə,
Qurdun səsi qorxunc olur.

***

Gücər çıxdı daşovuqdan,
Üç il yuxu yorucudur.
Keyəlmişdi əl-ayağı,
Üç il yuxu yorucudur.

Ox, yay, balta, paya, yaba,
Addımını saya-saya,
Tələsirdi el-obaya,
Üç il yuxu yorucudur.

Nə deyəcək anasına,
Qoca ovçu atasına,
Qurdelinə, obasına,
Üç il yuxu yorucudur.

***

Maral çıxdı qabağına,
Ov ovçunu axtarırdı.
Buynuzları budaq-budaq,
Ov ovçunu axtarırdı.

İri, ağır, tez-tov ürkək,
Qulaq oynaq, uduq titrək.
"Tanrım, bunu vurum gərək",
Ov ovçunu axtarırdı.

Gücər qoydu yaya oxu,
Bunda inanc, onda qorxu,
Maral durub oxa baxır,
Ov ovçunu axtarırdı.

***

Vıyıldadı ox uçanda,
Ox şimşəyə dönür hərdən.
O, sancıldı ov döşünə,
Ox şimşəyə dönür hərdən.

Ov yıxıldı, sonra qalxdı,
Ürkək-ürkək yola baxdı.
Ox döşünü onun yaxdı,
Ox şimşəyə dönür hərdən.

Maral ürküb durdu bəri,
Döşdə, budda yara yeri,
Dirəşdilər diri-diri,
Ox şimşəyə dönür hərdən.

***

Bir az geri çəkilərək,
Maral cumdu irəliyə.
Bir ox kimi çıxdı yaydan,
Maral cumdu irəliyə.

Yürük çatıb o, Gücərə,
Vurdu, yıxdı onu yerə.
Görən niyə, nəyə görə,
Maral cumdu irəliyə?

Sonra döndü üzü yola,
Ordan qalxdı qarlı yola.
Valayladı sağa-sola,
Maral cumdu irəliyə.

***

Onlar çıxdı Qobuyerə,
Sıx meşələr dalda qaldı.
"Ovum, qaçma, toxda bir az",
Sıx meşələr dalda qaldı.

Ox döşündə, maral getdi,
Qanın yerdə izi itdi,
Gücər gəlib ovu ötdü,
Sıx meşələr dalda qaldı.

Bir qız çıxdı qabağına,
O, əl atdı yarağına.
Ov yıxıldı ayağına,
Sıx meşələr dalda qaldı.

***

Qız durmuşdu qaşqabaqlı,
O, gözəldi, acıqlıydı.
Gücər baxdı, gülümsədi,
O, gözəldi, acıqlıydı.

Boyu uca, saçı qırxıq,
Neçə yerdən üzü capıq.
Ayağında lığdan çarıq,
O, gözəldi, acıqlıydı.

Maral hələ tərpənirdi,
Hərdən-birdən çırpınırdı,
Ov ovçuya təpinirdi,
O, gözəldi, acıqlıydı.

Gücər söyləncі

- Yol üstündə duran gözəl,
Ovumu qaytar bu yana.
Yaralıyam, qanım axır,
Ovumu qaytar bu yana.

Ucarsudan* az aralı
Vurmuşam erkək maralı,
O yaralı, mən yaralı,
Ovumu qaytar bu yana.

Apararam, sevinərlər,
Ocaq çatıb öyünərlər,
Boş qayıtsam deyinərlər,
Ovumu qaytar bu yana.

***

- Qurd dərisi geyən oğlan,
Üzünü döndər bu yana.
Sən də mənim ovum oldun,
Üzünü döndər bu yana.

Qoşul mənə ov ərəni,
Aparım doydurum səni.
Ovun mənim, özün mənim,
Üzünü döndər bu yana.

Hər yaranı sağaldaram,
Sancısını yoxaldaram,
Doğub səni çoxaldaram,
Üzünü döndər bu yana.

***

Ovçu çoxlu qan itirdi,
Dirrik nədir, qızıl qandır.
O yıxılıb heysiz qaldı,
Dirrik nədir, qızıl qandır.

**Şəlalə*

O, kim idi, nəçi idi,
Qonşu elin gənci idi,
Bir keyəlmiş sancı idi,
Dirrik nədir, qızıl qandır.

Gözəl, əl tut, qanı saxla,
Yarasını yandır, dağla,
Tanıq otla sarı, bağla,
Dirrik nədir, qızıl qandır.

* * *

Üç il qaldı qayalıqda,
Qurd dərisi geyən oğlan.
Yuvalandı, obalandı,
Qurd dərisi geyən oğlan.

Qızı oldu, sevinmədi,
Oğlu oldu, öyünmədi,
Duruqızı bəyənmədi
Qurd dərisi geyən oğlan.

"Qayıt" dedi könlü ona,
Yada düşdü ata, ana,
Qaldı belə yana-yana
Qurd dərisi geyən oğlan.

***

Çəkimində kövrək uduq*
Doğma yerlər, doğma ellər.
Hopar gözüm bəbəyinə
Doğma yerlər, doğma ellər.

İtkinlikdə tapıntıdır,
İçdən qopan çırpıntıdır,
Göz yaşıdır, yağıntıdır
Doğma yerlər, doğma ellər.

**Nəfəs*

Yaxın dursan obalaşar,
Uzaq düşsən, doğmalaşar,
Gözlərində qorqalaşar
Doğma yerlər, doğma ellər.

***

- Mənim yerim-yurdum durur
O dağdan azca o yana.
Çayı, gölü, isti suyu,
Odağdan azca o yana.

Ağacları barlı-dolu,
Diklərinin yaşıl yalı,
Gedim ora kəsi* olum,
O dağdan azca o yana.

Otu südlü, gölü dərin,
Yaylaqları sulu, sərin,
Adamları diri-diri,
O dağdan azca o yana.

***

-Ay dağlardan o yanlarım,
Məni anın, unutmayın.
Atam, anam, bacılarım,
Məni anın, unutmayın.

Ay bulaqlar, ay yamaclar,
Qaqqıldaşan çil turaclar,
Dağ gövdəli göy ağaclar,
Məni anın, unutmayın.

Külək, çap get çapa-çapa,
Göz yaşımı götür apar,
Göyərçinim, quşum, çolpam,
Məni anın, unutmayın.

**Qurban*

***

- Burda sərtdir qayalıqlar,
Qaya kimi sərt ol, ərim,
Hər bir qaya bir gəmidir,
Qaya kimi sərt ol, ərim.

Çıx zirvəyə, bax dənizə,
Durub su dağla üz-üzə,
Tanrı bunu verib bizə,
Qaya kimi sərt ol, ərim.

Get gəmiylə balıq ovla,
Dalğaları yar, qır, tovla,
Üzüntünü uzaq qovla,
Qaya kimi sərt ol, ərim.

***

- Mən yal-yamac vurğunuyam,
Su çölüdür duzlu dəniz,
Hanı meşə göz oxşasın,
Su çölüdür duzlu dəniz.

Gülüm, sular məni yordu,
Sərt qayalar yıxdı, qırdı,
Hanı mənim yaşıl yurdum,
Su çölüdür duzlu dəniz.

Harda qaldı o oymaqlar,
Diş donduran buz bulaqlar,
At çapdığım göy oylaqlar,
Su çölüdür duzlu dəniz.

***

-O yerlərdən gələn ərim,
Sən ağlama, mən ağlayım.
Niyə könlün toxdamadı,
Sən ağlama, mən ağlayım.

Bu yerlərə uyuşmadın,
Öz evinə qovuşmadın,
Bura sənə yapışmadı,
Sən ağlama, mən ağlayım.

Getmə, Qobu sənsiz qalar,
Getsən üzüm-gözüm solar,
Mən yanında ola-ola
Sən ağlama, mən ağlayım.

***

Gücər qaldı çırpım-çırpım
İki yolun ayrıcında.
Hey danışdı öz-özüylə,
İki yolun ayrıcında.

Gecə ayıq, gündüz sayıq
Doğmalara üzü soyuq,
Ürək oldu ovuq-ovuq
İki yolun ayrıcında.

Mən doğmayam, yoxsa atıq,
Çağırmaqdan səsim batıq,
Dözmək olmur bundan artıq
İki yolun ayrıcında.

***

Gördüklərin çəkir səni
Hər görümün* çəkimi var.
Günün, Ayın, Yerin, yurdun,
Hər görümün çəkimi var.

Biri dağdır, biri bulaq,
Yadda qalan yaşıl oylaq,
Bir cüt baxış, bir cüt dodaq
Hər görümün çəkimi var.

Çəkir səs də, dil də, üz də,
Bəyəndiyin incə söz də,
Qonur istək gözə gözdən
Hər görümün çəkimi var.

_____
***Mənzərə**

***

Çox yalvardı Duru ona
Gedərini söz saxlamaz.
Getmə, dedi, ovçu ərim,
Gedərini söz saxlamaz.

Çox gedənlər qayıtmayıb,
Göz yaşını qurutmayıb,
Heç bir işə yarıtmayıb,
Gedərini söz saxlamaz.

Getmə, ağlar uşaqların,
Yanar Qobu torpaqları,
Yaxın qoyma uzaqları
Gedərini söz saxlamaz.

***

Yolun təkcə bir dili var.
Yola çıxdın dala baxma.
Yolu dindir, dilini bil,
Yola çıxdın dala baxma.

Dayanarsan, yol uzanar,
Sinəsindən toz qovzanar,
Dal çevirər yolazana,
Yola çıxdın dala baxma.

Yol dirriyi öyrənməkdir,
Yerə-göyə dirənməkdir,
Yollaşmaqdır, törənməkdir
Yola çıxdın dala baxma.

***

Yola düşdü qıvraq, iti,
İp cığırlar yola döndü.
Dağ boylandı, qaya busdu,
İp cığırlar yola döndü.

Açdı yollar düyününü
Çöl mehini, dağ çənini,
O göstərdi düz yönünü.
İp cığırlar yola döndü.

Gücər gücü yola verdi,

Cığırlardan sap əyirdi,
Neçə-neçə oba gördü
İp cığırlar yola döndü.

***

Yola düşdü, qanadlandı,
"- Ata, ana, bacı, qardaş".
Qulağına bir səs gəldi,
"Ata, ana. bacı qardaş.,,"

Gəldi gördü yurdu itib;
Yerində ot, tikan bitib,
Baş götürüb burdan gedib
Ata, ana, bacı, qardaş!

Necə oldu yurdun yeri,
Sizi bir də necə görum,
Hardasınız bir səs verin,
Ata, ana, bacı, qardaş!

***

Səs gəlmədi dağdan, daşdan,
Meşə susdu, tala susdu.
Çox soruşdu, soraqlaşdı,
Meşə susdu, tala susdu.

Gəzdi eli diyar-diyar,
Danışmadı uçar, çapar,
Dilsiz qaldı uzaq yollar
Meşə susdu, tala susdu.

"Doğmalarım mənim harda,
Ovdadırlar, yoxsa darda,
Dilə gəlin dilsiz yollar"
Meşə susdu, tala susdu.

* **

- Dilibirim, sözübirim,
Burdan gəlib kimlər keçib?
Mən gəzirəm itginləri,
Burdan gəlib kimlər keçib.

Burda hər yer göl-battaqdır,
Göz gördükçə göy otlaqdır,
Bizdən sizə kim qonaqdır,
Burdan gəlib kimlər keçib?

Yağışında ipək yatım,
Sisi seyrək, çəni qatı,
Bir dilə gəl el-elatım,
Burdan gəlib kimlər keçib?

***

Gücər döndü evə gəldi,
Hərənin bir yolu vardır.
-Bağışlayın balalarım,
Hərənin bir yolu vardır.

Sil gözünü gül sevgilim,
Qobuyerin qız gözəli,
Bu nə işdir, mən nə bilim,
Hərənin bir yolu vardır.

Duman ollam, bulud ollam,
Sürünərəm yolla, yalla,

Dönüb gəlləm mən bu yolla,
Hərənin bir yolu vardır.

***

- Balalarım,-Turum, Baxım,
Ata gərək yolda olsun.
Siz böyüyün, yola çıxın,
Ata gərək yolda olsun.

Yollar dolaşdı boynuma,
Baş vuraram dörd bir yana,
Hardasınız, ata, ana,
Ata gərək yolda olsun.

Qayıtmasam, məni tapın,
Soraq alın qapı-qapı,
Atla, itlə, qurdla çapın
Ata gərək yolda olsun.

***

-Mənim yerim yelçəkəndir,
Yelçəkənin suyu isti.
Burda sular diştökəndir,
Yelçəkənin suyu isti.

Mənim yerim oymaqlaradı,
Yaşıl-yaşıl oylaqlardır,
Gül-çiçəkli torpaqlardır,
Yelçəkənin suyu isti.

O dağların başı iti,
Buludlara girib, itib,
Salxım buzlar daşda bitib,
Yelçəkənin suyu isti.

***

Qurd dərisi oxbatmazdır,
Dəmirdözdür qurd dərisi.
Gücər ondan güc almışdı,
Dəmirdözdür qurd dərisi.

Həm burdayam, həm də itkin,
Həm yaşlıyam, həm də yetkin,
Bircə sizə çatır ərkim,
Dəmirdözdür qurd dərisi.

Vurumları* ötürəcək,
Güc, qorxmazlıq gətirəcək,
Hər çəkimi götürəcək,
Dəmirdözdür qurd dərisi.

***

Qurd döşünu əmmişəm mən,
Süd dirriyin anasıdır.
Döşüm vurumbatmaz olub
Süd dirriyin anasıdır.

Zərbə

Məni doğan ana ölüb
Mənə bir qurd ana olub,

Qolum qurtdan güc-hey alıb,
Süd dirriyin anasıdır.

Dartımlarım* qatdam-qatdam,
Hər bir yanım dəri xalta,
Məni tutmur bıçaq, balta,
Süd dirriyin anasıdır.

***

Yollar yordu, çarıq yırtdı,
Qurd dərisi geyən oğlan.
Gəlib çıxdı dağ yerinə
Qurd dərisi geyən oğlan.

Doğduları** göyçək gördü.
Bığlıları kövrək gördü,
Çağaları seyrək gördü
Qurd dərisi geyən oğlan.

Gözləmədi, düz atdadı,
Önlərində diz qatdadı,
Boğazını arıtdadı
Qurd dərisi geyən oğlan.

***

-Ovuq-ovuq qayalarım,
Mənimkilər hayandadır?
Qazıq-qazma obalarım,
Mənimkilər hayandadır?

Üstlərində dəri geyim,
Bir az teztov, bir az yeyin,
Görübsünüz mənə deyin,
Mənimkilər hayandadır?

_____
* ***Əzələ***
*****Qadın***

Yorub məni uzaq yollar,
Sıx meşələr, uca yallar,
Əl yetirin, ay oğullar.
Mənimkilər hayandadır?

***

-Burdan gəlib keçən çoxdur,
Qal bizimlə yorğun ovçu.
Üzulürsən ayaq üstə
Qal bizimlə yorğun ovçu.

Bu yerlərin gül bitimi,
Üz oxşayan yel ötümü,
Bal havası, su qurtumu,
Qal bizimlə yorğun ovçu.

Doğmaların tapılınca,
Doğma olluq sənə bunca.
Dincələrsən lap doyunca,
Qal bizimlə yorğun ovçu.

***

Yorğun ovçu diz qatdadı,
Baş söykədi qayalığa.
Ürəyindən bir ah qopdu,

Baş söykədi qayalığa.

Qurşağını beldən açdı.
Payasını yerə sancdı,
Həm yorğundu, həm də acdı,
Baş söykədi qayalığa.

Bir qız gəldi yüngülayaq,
Pöhrədodaq, almayanaq,
Diz qatdadı ovçusayaq
Baş söykədi qayalığa.

***

- Gözəl, baxma üst-başıma,
Dəmirdözdü qurd dərisi.
Bu geyimdən güc alıram,
Dəmirdözdü qurd dərisi.

Həm yüngüldür, həm də isti,
Sudan sərin, oddan iti,
Yaralanmır dərim, ətim
Dəmirdözdü qurd dərisi.

Vurumları ötürəcək.
Güc, qorxmazlıq gətirəcək,
Hər çəkimi götürəcək,
Dəmirdözdü qurd dərisi.

***

Qurd döşünü əmmişəm mən,
Süd dirriyin anasıdır.
Döşüm vurumbatmaz olub
Süd dirriyin anasıdır.

Balaları lapdan ölüb,
Gəlib mənə ana olub,
Qolum qurtdan güc-hey alıb
Süd dirriyin anasıdır.

Dartımlarım qatdam-qatdam,
Qollarımda dəri xalta.
Məni tutmur bıçaq, balta
Süd dirriyin anasıdır.

***

- Söylə, kimsən, kimlərdənsən
Məni yoldan qoyan gözəl.
Üzüyola, başaşağı,
Məni yoldan qoyan gözəl.

Bir az küsgün, bir az solğun,
Sözü ipək, dili çılğın,
Baxış quzu, gözü dalğın
Məni yoldan qoyan gözəl.

Gəl bir yerdə yola çıxaq,
Bu dağlardan uzaqlaşaq,
Sən bir çiçək, mən bir bulaq
Məni yoldan qoyan gözəl.

***

- Mən bir qızam, güclü, göyçək
Ancaq üzüm gülməmişdir.

Atam, anam olub, nəsə
Ancaq üzüm gülməmişdir.

Quş ovunda başbilənəm,
Öz ovumu dörd bölənəm,
Öl desələr mən ölənəm
Ancaq üzüm gülməmişdir.

Bu yaz günü səni gördüm
İsinmişdim, könül verdim,
Kölgən mənə qanad gərdi
Ancaq üzüm gülməmişdir.

***

- Ay tutqunum, ay solğunum,
Mənim kimi dalqın olma.
Mən də səni istəyirəm
Mənim kimi dalğın olma.

Çıxaq çayın o tayına,
Qarışaq qurd-quş hayına.
Baxım o bəstə boyuna,
Mənim kimi dalğın olma.

Bəyənmişəm qulluğunu,
Hər qayğını, qılığını,
Yama mənim sınığımı,
Mənim kimi dalğın olma.

***

Qışı qaldı bu yerlərdə,
Doğdu ona doğmalaşdı.
Ürəyini açdı ona,
Doğdu ona doğmalaşdı.

Çox danışdı hərdən-birdən,
Orda qalan o yerlərdən.
Gülüşdülər onlar hərdən,
Doğdu ona doğmalaşdı.

İsinişdi qayğılara,
Qartallara, qırğılara.
Sorğu oldu sorğulara,
Doğdu ona doğmalaşdı.

***

İki könlü bir eyləyir,
Hərdən-birdən isinişmək.
Sevgidən də güclü olur,
Hərdən-birdən isinişmək.

Sevgi odsa, o, işıqdır,
Ondan, bundan qarışıqdır.
Evdə, çöldə yaraşıqdır,
Hərdən-birdən isinişmək.

İsinişdi, gözəl olur,
İlk sevgiyə özəl olur.
Hərdən yaşı yüz il olur,
Hərdən-birdən isinişmək.

Qayaquş söyləncisi

Başı qarlı sıra dağlar
Nə ucadır, nə qorxulu.
Qayalarda quş yuvası
Nə ucadır, nə qorxulu.

Qıjıldayıb çaylar keçir,
Boz buludlar pərçim-pərçim.
Qapqaranlıq meşə içi
Nə ucadır, nə qorxulu.

Göydə quşlar enli, iri,
Qartal udur diri-diri,
Kölgələri örtür yeri,
Nə ucadır, nə qorxulu.

***

-Doğdum, bunlar dağdı, nədi,
Bu boyda quş görməmişəm.
Hər qanadı boylu ağac
Bu boyda quş görməmişəm.

Kəl ovuna çıxdıq, ancaq
Quşlar bizi ovlayacaq,
Əyri dimdik, dəmir caynaq,
Bu boyda quş görməmişəm.

Bəs eləyər bizə biri,
Qoyun udur diri-diri,
Quş görmüşəm kəldən iri,
Bu boyda quş görməmişəm.

***

-Gücər, bunlar dilbiləndir,
Gündüz quşdur, gecə adam.
Min illərdir bu yerlərdə
Gündüz quşdur, gecə adam.

Çay daşıdır darıları,
Lüt qayalıq Tanrıları,
Qaraları, sarıları
Gündüz quşdur, gecə adam.

Bizdən neçə qız qapıblar,
Oba yıxıb, ev çapıblar,
O qızları dul tapıblar
Gündüz quşdur, gecə adam.

***

Nə güclüsən, Görgör* baba,
Qapalısan, dolambacsan.
Döşün dolu, daşın susqun,
Qapalısan, dolambacsan.

---

* ***Təbiət***

Sözlü qalıb çayın, gölün,
Açılmayıb hələ dilin,
Dağın, daşın, suyun, yelin,
Qapalısan, dolambacsan.

Quşlarından qanad qapım,
Ocağında dinclik tapım,
Buludunu minib çapım,
Qapalısan, dolambacsan.

***

- Hara uçub gedirsiniz,
Yer sonevdir* quşlara da.
Enin, gəlin döşləşməyə
Yer sonevdir quşlara da.

Ucalıqlar sizə qalsın,
Yer-yurdunuz geniş olsun,
Bulud keçsin, çən yarılsın,
Yer sonevdir quşlara da.

Mənə bir cüt qanad verin,
Uçum sizlə sizdən bəri,
Görüm harda qalıb yerim,
Yer sonevdir quşlara da.

***

- Doğmalarım görünürmü,
Adam dili bilən quşlar?
Yoldadırlar yoxsa darda,
Adam dili bilən quşlar?

Qanad çalın, gəlib keçin,
Yolda tükü tükdən seçin,
Qayalıqdan uçun, keçin
Adam dili bilən quşlar.

---

* ***Qəbir***

Biri doğdu, biri bığlı,
Dallarında körpə bağlı
Onlar üçün könlüm dağlı,
Adam dili bilən quşlar.

***

- Adam yeyən qanadlıyam,
Gündüz quşam, gecə adam.
Yırtıb yedim çox ovçunu,
Gündüz quşam, gecə adam.

Parçalaram ikinizi,
Yuxanızı, bərkinizi,
Dağıdaram tükünüzü,
Gündüz quşam, gecə adam.

Gəmirərəm qayanı da,
Əlindəki payanı da,
O yanı da, bu yanı da
Gündüz quşam, gecə adam.

***

Ovçu vurdu payasını
Enən quşun gövdəsinə.
İti paya yara atdı
Enən quşun gövdəsinə.

O yıxıldı, yenə durdu,
Çəngələşmə quşu yordu,
Bir də çəkdi, bir də vurdu
Enən quşun gövdəsinə.

Quşun döşü dərin yara,
O çırpıldı qayalara,
Qalxıb mindi o bu ara
Enən quşun gövdəsinə.

***

O görmədi başqa quşu,
Quş şığıyıb aldı onu.
Qanadıyla vurdu yıxdı.
Quş şığıyıb aldı onu.

Boz buludlar paralandı,
Gücər aşdı yaralandı,
Doğdu qaçıb aralandı,
Quş şığıyıb aldı onu.

Ovçu ovun caynağında,
Qanlı ölüm ayağında,
Son sözləri dodağında
Quş şığıyıb aldı onu.

***

- Üzuyolam, quş olaram,
Qayıdaram yuvamıza.
Səni burda tək qoymaram,
Qayıdaram yuvamıza.

Ölsəm, quşa yem olaram,
Qalsam, burda yurd salaram,
Son günümdən gün alaram,
Qayıdaram yuvamıza.

Balamızı doğub böyüt,
Südün dadlı, sözün öyüd,
De, gözləsin məni iyid,
Qayıdaram yuvamıza.

***

Quş baş vurdu buludlara,
- Nə deyirdin ovçu oğlan?
Dartışdırdı, sıxışdırdı,
- Nə deyirdin, ovçu oğlan?

- Quş olsam da dil bilənəm,
Çağırsalar, mən gələnəm,
Öl desələr, mən ölənəm,
Nə deyirdin ovçu oğlan?

Hər adamın bir olmuşu,
Yerimizdən qovulmuşuq,
Gəzə-gəzə quş olmuşuq,
Nə deyirdin ovçu oğlan?

***

Öldürdüyün o quş ki var,
O quşların başçısıydı,
Bizi didib dağıdırdı,
O quşların başçısıydı.

Caynağında qaya gücü,
Dimdiyinin iti ucu,
Gözü qızğın, dili acı,
O quşların başçısıydı.

Nə yaxşı ki, onu vurdun,
Vurub qaya döşün yardın,
Ölümünü gendən gördüm,
O quşların başçısıydı.

***

İnnən belə mən arxanam,
Sənsən mənim başbilənim.
Nə istəsən eləyərəm,
Sənsən mənim başbılənim.

Hara getsəm, harda olsam,
Hansı yerdə yuva salsam,
Dara düşsəm, darda qalsam,
Sənsən mənim başbilənim.

Yuvam sənə yuva olsun,
Döşün arxam, qayam olsun,
Sözün mənə hayan olsun,
Sənsən mənim başbilənim.

***

Ovçu oğlan inanmadı,
Bu, quş ola, yoxsa adam.
Ha qışqırdı, ha vurnuxdu,
Bu, quş ola, yoxsa adam.

Quş az getdi, quş çox getdi,
Yerdəkilər gözdən itdi,
Buludları dəlib ötdü
Bu, quş ola, yoxsa adam.

Çaylar qıvrım, yollar yorğun,
Ağ buludlar səpik, dalğın,
Uçub keçdi neçə dağı,
Bu, quş ola, yoxsa adam.

***

Doğdu yerdən haraylandı,
- Quşlar, bizi ayırmayın,
Biz bir yerdə iki yoluq,
Quşlar, bizi ayırmayın.

Yollar onu atıb, tutub,
İçimizə istək qatıb,
Mənə çağa yükü çatıb,
Quşlar bizi ayırmayın,

O, ərimdir, iyid, ərən,
O olmasa neynəyərəm,
Yanıb-yanıb göynəyərəm,
Quşlar bizi ayırmayın.

***

-Gözlə, gözlə, ayrılanım
Könül vermə ayrılığa.
Dözərliyə bir sınaq ol,
Könül vermə ayrılığa.

Dediyinə uyma onun,
Toy tutsa da sayma onu,

Yaxınına qoyma onu
Könül vermə ayrılığa.

Sarısını üzündə gör,
Ölümünü dözümdə gör,
Üstünlüyü özündə gör,
Könül vermə ayrılığa.

***

- Məni gözlə, gələcəyəm,
Hər gedişin gəlişi var.
Ötsə min il getməyimdən,
Hər gedişin gəlişi var.

- Ovçu, qalma burda qışa,
Yoxsa dəyər oxun daşa,
O qız duldur ölən quşa,
Hər gedişin gəlişi var.

- İnanmaram sənə, qancıl,
Burax məni əl-qol açım,
Belə demə acı-acı,
Hər gedişin gəlişi var.

***

Söz çatmadı Qayaquşa
Caynağında yem apardı.
Qaplan kimi nərildədi,
Caynağında yem apardı.

Hər yarğanın dibi yuva,
Yad quşları qova-qova
Ovçunu döndərdi ova,
Caynağında yem apardı.

"Bu quş görən hara qonar,
Məni çəkər qızıl qana",
Yox, dəymədi ovçu ona,
Caynağında yem apardı.

***

Zil qaranlıq gecə düşdü,
Quş çevrilib bir qız oldu.
Ulduzların işığında,
Quş çevrilib bir qız oldu.

Beli incə, boyu uca
Bu nə işdir, nə oyuncaq,
Gözgörəki bir tapmaca,
Quş çevrilib bir qız oldu.

Tük qalmışdı quş belində
Pipiyində, kəkilində.
Danışırdı öz dilində
Quş çevrilib bir qız oldu.

***

-Ey qanadı qayalarca,
Sən hayana hara belə?
Gəldim ovda ova döndüm,
Sən haraya hara belə?

Bu dağların qanadı mən,

Qayaqanad inadı mən,
Zirvələrin Qaf adı mən,
Sən haraya hara belə?

Burda quşdur hamı bizdə,
Dağlar bizim kölgəmizdə,
Gəlib keçib ölkəmizdən
Sən haraya hara belə?

***

- Mən Güneydən yol gəlirəm,
Öz dillimi axtarıram.
Düzən, meşə, dağ yolunda,
Öz dillimi axtarıram.

Üstlərində dəri geyim,
Bir az teztov, bir az yeyin,
Barmaq sayda, ta nə deyim,
Öz dillimi axtarıram.

Bu dağların yolu dardır,
Ucalıqlar buzdur, qardır,
Hələ çox-çox yolum vardır,
Öz dillimi axtarıram.

***

-Biz də doğma itirmişik,
Min ildir ki, axtarırıq.
Belimizdə tük göyərib,
Min ildir ki, axtarırıq.

Yelçəkəndən, yeləsənə,
Su qızandan buz kəsənə,
Yol düzünə, yol tərsinə
Min ildir ki, axtarırıq.

Qanad aldıq qartallardan,
Uçar olduq sərt yallarda,
Dik yollarda, düz yollarda
Min ildir ki, axtarırıq,

***

-Qancılımız adamlaradır,
Bizdən qorxub qaçır onlar.
Doğduları gözəl-göyçək,
Bizdən qorxub qaçır onlar.

Daş atırlar, ov vururlar,
İlişgənli ip qururlar,
Usanırlar, yorulurlar,
Bizdən qorxub qaçır onlar.

Adamıydıq, quşlaşmışıq,
Daşa qonub daşlaşmışıq,
Adamlarla tuşlaşmışıq,
Bizdən qorxub qaçır onlar.

***

- Gedək mənlə, adamcıl quş,
Tapaq itkin doğmaları.
Mənimkilər, sənինkilər,
Tapaq itkin doğmaları.

Mən də dönüb bir quş olum,
Qanadlansın qoşa qolum,
Araşdıraq yalı-yolu,

Tapaq tkin doğmaları.

Qolumdan tut quş qardaşım,
Biz üz tutaq yelə qarşı,
Gedək, gəzək cüt-yanaşı,
Tapaq tkin doğmaları.

***

Daşlar qopub zirvələrdən,
Qanadlanıb uçar olub.
Dilək, istək, qoşa bacı,
Qanadlanıb uçar olub.

Bir az sevgi, bir az duyğu,
Bir az danlaq, bir az qayğı,
Olub qartal, çalı, qırğı,
Qanadlanıb uçar olub.

O ürəkdir, göydə uçar,
O uyğudur, qanad açar,
Düşəncədə uçarlıq var,
Qanadlanıb uçar olub.

***

- Qurd döşünü əmmişəm mən,
Süd dirriyin anasıdır.
Döşüm vurumbatmaz, olub,
Süd dirriyin anasıdır.

Məni doğan ana ölüb,
Bir qurd mənə ana olub,
Gücüm ondan dözüm alıb,
Süd dirriyin anasıdır.

Dartımlarım qatdam-qatdam,
Qollarımda dəri xalta,
Məni tutmur biçaq, balta,
Süd dirriyin anasıdır.

***

Qurd dərisi oxbatmazdır,
Dəmirdözdü qurd dərisi:
Mən də ondan guç almışam,
Dəmirdözdü qurd dərisi.

Həm yüngüldur, həm də isti,
Sudan oynaq, oddan iti,
Yaralanmır dərim, ətim,
Dəmirdözdü qurd dərisi.

Vurumları ötürür o,
Güc, qorxmazlıq gətirir o,
Hər çəkimi götürür o,
Dəmirdözdü qurd dərisi.

***

Üç ay qaldı zirvələrdə,
Lələklənər burda daş da.
Qol yelləndi, qanad açdı,
Lələklənər burda daş da.

Daşlar boylan-boylan baxır,
Yerə yol yox, göyə cığır,

Göydən bura ulduz yağır,
Lələklənər burda daş da.

Haradadır Qayaquşum,
Quş boyuna mahnı qoşum,
Adam kimi gözü-qaşı,
Lələklənər burda daş da.

***

- Gözəl, məni yerə endir,
Sevgi səndən, sevmək məndən,
Gedək tapaq doğmamızı,
Sevgi səndən, sevmək məndən.

Gündüz quşsan gecə qadın,
Heç bilmirəm nədir, adın,
Uçaq, gedək burdan, haydı,
Sevgi səndən, sevmək məndən.

Gəl, bağlaşaq, biz and içək,
Birgə uçub bir yol keçək,
Yeri alın yolu seçək,
Sevgi səndən, sevmək məndən.

***

Uzaq yollar yol göstərdi,
Qayaquşa yolyorana,
Qalan quşlar baş əydilər
Qayaquşa, yolyorana.

Quş onu tərkinə aldı,
Dağlar üstən qanad çaldı,
Göllər, çaylar güzgü oldu,
Qayaquşa, yolyorana.

Oba, meşə, dağ, uçurum,
Cığır yollar burum-burum,
Bulud dedi, bəsdir, durun
Qayaquşa, yolyorana.

***

Çox getdilər, az getdilər,
Göydə, yerdə bağlaşanlar.
Dolaq yolu düz keçdilər
Göydə, yerdə bağlaşanlar.

Bir yol qanad gərmədilər,
Hər obaya girmədilər,
Bir tərpəniş görmədilər
Göydə, yerdə bağlaşanlar.

Üşüdülər ayazlardan,
Yaz qışlarda, qış yazlarda,
Dənizləşən axmazlarda,
Göydə, yerdə bağlaşanlar.

***

Yumaq bulud, çəkil yoldan,
Gözü yolda qalanım var.
Ulu Tanrı, yardım elə
Gözü yolda qalanım var.

Qayaquşum, uç, yorulma,
Gündən isti, al, qovrulma,
Məndən daha sən ayrılma,
Gözü yolda qalanım var.

Ucalıqlar əlçatmazdır,
Quşqonmaz yer daştutmazdır,
Gedək, əynim oxbatmazdır,
Gözü yolda qalanım var.

***

- Bərk-bərk otur qu tərkimdə,
Bərkə çəkib bizi yollar.
Yorulmayaq dağda-daşda
Bərkə çəkib bizi yollar.

Uçaq, bir də yorulmayaq,
Buza dönüb qırılmayaq,
Yerə-göyə sovrulmayaq,
Bərkə çəkib bizi yollar.

Biz taparıq itənləri,
Baş götürüb gedənləri,
Bu yollardan ötənləri,
Bərkə çəkib bizi yollar.

***

-Uç Qayaquş, qadan mənə,
Mən yorulsam, sən yorulma.
Məni çatdır itginlərə
Mən yorulsam, sən yorulma.

Dən götürüm, su götürum,
Göydə sənə yem yetirim,
Qu belində ot bitirim,
Mən yorulsam, sən yorulma.

Keç gölləri, keç çayları,
Burum-burum dolayları,
Ötüb getsin qış ayları,
Mən yorulsam, sən yorulma.

Təkbuynuzlular söyləncі

Çox yaşayıb, çox qocalıb
Yaranışla yer çevrəsi,
Çox yolçunu yolda qoyub
Yaranışla yer çevrəsi.

Ona hər şey gülünc olub,
Həm qabarıb, həm dinc olub,
Dolanaraq çoxkünc olub.
Yaranışla, yer çevrəsi.

Gülüb göydə uçanlara,
Öz-özündən qaçanlara,
Yer-yer çığır açanlara,
Yaranışla yer çevrəsi.

***

Yaşıl dağlar- yastı-yastı,
Bu yerlərin, çəkimi var.
Qanad saxla, Qayaquşum,
Bu yerlərin çəkimi var.

Deyən doğmam burdan keçib.
Yurd salmağa yuva seçib
Burda olub, burdan köçüb
Bu yerlərin çəkimi var.

Deyir meşə xışıltısı,
Ağ quşların pırıltısı,
Ürəyimin pıçıltısı,
Bu yerlərin çəkimi var.

***

Ovçu gəlib qondu yerə
Qayaquşun qanadında.
Görən hara gəlib çıxıb
Qayaquşun qanadında.

Doğma yerlər harda qaldı,
Bunu quşdan soraq aldı,
Hardan hara cığır saldı
Qayaquşun qanadında.

Bura hara olan yerdir,
İtginlərdən çəkim gürdüm,
Göylər ona haray verdi
Qayaquşun qanadında.

***

Təkbuynuzlu kəl naxırı,
Güllu yalda, yaşıl döşdə.
Gələzdənir bir-birinə
Güllü yalda, yaşıl döşdə.

Qırğıları, quzqunları,
Qışqırışma qırğınları,
Göz bərəldir çılğınları,
Güllü yalda, yaşıl döşdə.

Neçə ağac sallaq qalıb,
Biri çinar, biri palıd,
Xırda quşlar bulud-bulud,
Güllü yalda, yaşıl döşdə.

***

-Mən dönürəm öz yurduma,
Ovçu qardaş, sağlıqla qal.
Gedim çatım öz yuvama,
Ovçu qardaş, sağlıqla qal.

Doğulmuşam Bulud-quşdan,
Ayrılmışam körpə yaşdan,
Dən tapmışam dağda-daşda,
Ovçu qardaş, sağlıqla qal.

Bulud-quşu görsən, görüş,
O anamdır, məni soruş,
Tanımasa sözü dəyiş,
Ovçu qardaş, sağlıqla qal.

***

-Getmə, getmə, Qayaquşum,
Getsən burda təklənərəm.
Öyrənmişəm sənə artıq,
Getsən burda təklənərəm.

Bu yolların burumu çox,
Burumların yorumu çox,
Ölümü çox, qırımı çox,
Getsən burda təklənərəm.

Göz gördükcə yaşıl çöldür,
Axar-axmaz çaydır, göldür,
Bataqlıqdır, qara gildir,
Getsən burda təklənərəm.

***

Gözü qızıq kəl sıçradı
Ötənlərə kələzdəndi.
Yaxın gəlib buynuz atdı,
Ötənlərə kələzdəndi.

Ovçu yerə dığırlandı,
Gözlərində göy fırlandı,
Kəl fınxırdı, ayğırlandı,
Ötənlərə kələzdəndi.

Ovçu onu balaqladı,
Qıçlarını qucaqladı,
Kəl yıxıldı oynaqladı,
Ötənlərə kələzdəndi.

***

Gücər burdu buynuzunu,
- Kəl, boynunu sındıraram.
Bir də burdu, bir də yıxdı,
Kəl, boynunu sındıraram.

Bu yerlərdə qonağıq biz,
Yol yolçusu hər ikimiz,
Səndən üstün tək-təkimiz,
Kəl, boynunu sındıraram.

Bizə yol ver, keçib gedək,
Bu kövşəndən, yaldan ötək,
Doğmamızı tapaq gərək,
Kəl, boynunu sındıraram.

***

Kəl böyürdü, kəl ağnadı,
"Məni öldürmə, öldürmə".
Çölə düşdü böyürtüsü,
"Məni öldürmə, öldürmə".

Bu yerlərin düzü dedi,
Kəl elə bil özü dedi,
Dili, üzü-gözü dedi,
"Məni öldürmə, öldürmə".

Bunu görüb kəllər busdu,
Budaqlarda quşlar susdu.
Dağ-daş, meşə qulaq asdı,
"Məni öldürmə, öldürmə".

***

Güc ver dözüm, bu duruşa,
Göy Tanrısı, güc ver mənə
Kəli basım, yolu keçim,
Göy Tanrısı, güc ver mənə.

Qoyma burda mən yem olum
Enmə dizim, sınma qolum,
Düyünlənmə, açıl, yolum,
Göy Tanrısı, güc ver mənə.

Uzaq yollar gilinciyəm,
Öz özümün gülüncüyəm,
Yorğunluğun öyrənciyəm,
Göy Tanrısı, güc ver mənə.

***

Bir səs gəldi dağdan-daşdan,
Bu yerlərdən keçməz olmaz.
Yollar dedi, yallar dedi,
Bu yerlərdən keçmək olmaz.

Kəllər ürküb buynuzlaşdı,
Qurdlar qızıb quduzlaşdı,
Quyruqları toppuzlaşdı,
Bu yerlərdən keçmək olmaz.

Quşum, qayıt gəl dağına,
Tək qalmışın sorağına,
Al Gücəri caynağına,
Bu yerlərdən keçmək olmaz.

***

Qılınc beldə, paya əldə,
Neçə kəli yıxdı Gücər.
Gah arxadan, gah böyürdən
Neçə kəli yıxdı Gücər.

Yer titrədi nəriltidən,
Meşə, ağac kişnərtidən,
Qanlı, boğuq bəyirtidən
Neçə kəli yıxdı Gücər.

O batarkən qan gölünə,
Sıçradı quşun belinə,
Quş çevrildi dağ yelinə
Neçə kəli yıxdı Gücər.

***

Kəllər baxdı gözü qanlı,
Uçan quşdur, ya qayadır.
Qurdlar, quşlar, buynuzlular,
Uçan quşdur, ya qayadır.

Qanadlılar duruxdular,
Buynuzlular vurnuxdular,
Naxırlaşıb karıxdılar,
Uçan quşdur, ya qayadır.

Göyün yaylıq silgiləri,
Bulud-bulud hörgüləri,
Dedi axmaz güzgüləri,
Uçan quşdur, ya qayadır.

***

- Qayaquşum, dözüm göstər,
Miniyim yox, dayağım ol.
Məni çatdır itginlərə,
Miniyim yox, dayağım ol.

Gedək gəzək yurd-yuvanı,

Hər düşərgə, hər obanı,
Alım sənin quş qadanı,
Miniyim yox, dayağım ol.

Uç buluddan, yeldən iti,
Səs eşitsən, ya hənirti,
Məni tezcə ora yetir,
Miniyim yox, dayağım ol.

***

"- Ay dağlardan o yanlarım,
Məni yada salan varmı?
Anam, atam, bacılarım,
Məni yada salan varmı?

Ay bulaqlar, ay yamaclar,
Qaqqıldaşan çil turaclar,
Dağ gövdəli göy ağaclar ,
Məni yada salan varmı?

Külək, çap get çapa-çapa,
Göz yaşımı götür apar,
Gör mənimlə toxdaq tapan,
Məni yada salan varmı"?

***

- Ay buludlar, hardan belə?
Yorta-yorta uçursunuz.
Yükünüzdə qarla yağış,
Yorta-yorta uçursunuz.

Geyimiz yox, yeyimiz yox,
Diliniz yox, deyimiz yox,
Bir bucaqda eviniz yox,
Yorta-yorta uçursunuz.

Dönübsünüz yel quşuna,
Hara gəldi özxoşuna,
Enişinə, yoxuşuna
Yorta-yorta uçursunuz.

***

Yolun iki ayrıcı var,
Çatdırandır, ayırandır.
Yol yolçunun ayaq izi
Çatdırandır, ayırandır.

Ayrılığı, görüşü var,
Dağa-daşa yürüşü var,
Yoxuş-yoxuş yerişi var,
Çatdırandır, ayırandır.

Səni ordan bura atır,
Yavaş gedən yurda çatır,
Yol diləyin kəhər atı,
Çatdırandır, ayırandır.

***

Sudur, oddur, yaydır, qışdır,
Buz ürəyim, odlu başım.
Məni çəkir sonsuzluğa,
Buz ürəyim, odlu başım.

Bir-birinə yapışmayır,
Yaxalaşır, çarpışmayır,
Çətinlikdə qarpışmayır
Buz ürəyim, odlu başım.

Pıçıltısı, sözü boldur,
Bir varlıqda iki yoldur,
Biri sağdır, biri soldur
Buz ürəyim, odlu başım.

***

Gecə-gündüz bacı-qardaş,
Biri gəlir, biri gedir.
Odlu Günəş, sozaran ay
Biri gəlir, biri gedir.

Südyolunun qoşa gözü,
Yerin-göyün iki üzü,
Gəlişinin geci, tezi,
Biri gəlir, biri gedir.

Qardaş çıxır, bacı batır,
Gündə bir il yaşı artır,
Gün oyadır, ay yatırır
Biri gəlir, biri gedir.

***

Bir düzəndən keçirdilər,
Daş atdılar Qayaquşa.
Hay saldılar, hoy dedilər,
Daş atdılar Qayaquşa.

Qorxaqları, ürkəkləri,
Dişiləri, erkəkləri,
Əlsiz-dilsiz kövrəkləri,
Daş atdılar Qayaquşa.

Əllərində yoğun paya,
Güc verdilər hay-haraya,
Tökülüşüb çölə-çaya,
Daş atdılar Qayaquşa.

***

Yekəbaşdır, içiboşdur
Özgəsinə daş atanlar.
Üzü daşdır, özü daşdır,
Özgəsinə daş atanlar.

İtə dönüb itlənəcək,
Qurdla, quşla cütlənəcək,
Daşlar kimi lütlənəcək
Özgəsinə daş atanlar.

Daşı yoldan götürərlər,
Keçənləri ötürərlər,
Hər gün bir daş itirərlər
Özgəsinə daş atanlar.

***

Daş çatmadı Qayaquşa,
Onlar yerə enmədilər.

Düz getdilər yollarını,
Onlar yerə enmədilər.

Haray-həşir, səs-küy, qırğın,
Neçə qızğın, neçə azğın,
Ac idilər, yorğun-arğın,
Onlar yerə enmədilər.

Sovuşdular geniş düzdən,
Altı çaydan, bir dənizdən,
Üç gecədən, üç gündüzdən,
Onlar yerə enmədilər.

***

Bir kənd vardır, adamları
Mal dərisi geyənlərdir.
Tuk papaqlı, xəz əlcəkli
Mal dərisi geyənlərdi.

Ocaq üstə mahnı qoşan,
Mahnıları dağlar aşan,
Çaylar kimi coşub daşan,
Mal dərisi geyənlərdi.

Altlarında at dərisi,
Su ölüsü, ət dirisi,
Həm xırdası, həm irisi,
Mal dərisi geyənlərdir.

***

-Mal dərisi geyən qardaş,
Burdan bir köç sovuşubmu?
Qurd dərisi geyimində
Burdan bir köç sovuşubmu?

Üzlərində soyuq ürkü,
Gözlərində isti-bürkü,
Dillərində qonaq ərki
Burdan bir köç sovuşubmu?

Yer axtaran, yuva gəzən,
Qıçlarından yollar bezən,
Dağlar aşan, çaylar üzən,
Burdan bir köç sovuşubmu?

***

-Qayaquşla gələn iyid,
Ötən köçü görməmişik.
Mən özüm də bir köçkünəm,
Ötən köçü görməmişik.

Qovub bizi daş atanlar,
Çöldə-düzdə at yortanlar,
Ay ovçular, ay çobanlar,
Ötən köçü görməmişik.

Çox görmüşük yol yortanı,
Daş yükündən yük dartanı,
Tutub burda qan ortanı,
Ötən köçü görməmişik.

***

Yaxalaşıb bağıranlar,
O yan, bu yan vuruşurdu.

At otarıb, ot biçənlər
O yan, bu yan vuruşurdu.

Paya əldə, daş sapandda,
Biri yerdə, biri atda,
İki qanlı bir elatda
O yan, bu yan vuruşurdu.

Səs tutmuşdu dağı-daşı,
Qan almışdı döşü, başı,
Ölüm, dirim cüt yanaşı,
O yan, bu yan vuruşurdu.

***

Gücər düşdü Qayaquşdan,
Bu nə qırğın, nə savaşdır.
Qızmışları harayladı,
Bu nə qırğın, nə savaşdır?

-Ölənlərin sayı itib,
Ölçü-biçi, cızıq ötüb
Bu qan-qada, ölüm-itim,
Bu nə qırğın, nə savaşdır?

Bir dayanın, əl saxlayın,
Vur deyəni qulaqlayın,
Bir söz deyim, siz yoxlayın,
Bu nə qırğın, nə savaşdır?

***

Qayaquşu görüb hamı
Hamı qorxub əl saxladı.
Qızıxmışlar, karıxmışlar,
Hamı qorxub əl saxladı.

Bu nə quşdur, nə biçimdir,
Bu quş nədir, yolçu kimdir?
Ya dirrikdir, ya ölümdür
Hamı qorxub əl saxladı.

Gücər çıxdı önlərinə,
Baxdı qanlı günlərinə,
Yüzlərinə, minlərinə,
Hamı qorxub əl saxladı.

***

-Mən yolçuyam, ellər, sizi
Barışığa çağırıram,
Adım Gücər, özüm ovçu,
Barışığa çağırıram.

Bir dayanın, durun görüm,
Sola geri, sağa geri,
Ağsaqqallar gəlsin, bəri,
Barışığa çağırıram.

Hamı güclü, hamı ərən,
Elat olub pərən-pərən,
Sizi ölüb öldürməkdən
Barışığa çağırıram.

***

-Ay yol gedən yolçu qardaş,
Bu yan-yövrə bizim yerdir.
Yüz illərdir yurd salmışıq,

Bu yan-yövrə bizim yerdir.

Burda mənim soy köklərim,
Dədəmgilin sümükləri,
Dam-daşları, sökükləri,
Bu yan-yövrə bizim yerdir.

Bu yerləri çox-çox belə
Qorumuşuq ölə-ölə,
Daldan gələn iti gələr,
Bu yan-yövrə bizim yerdir.

***

-Mənim adım Daşdalaşdır,
Bunlar burdan çıxmalıdır.
Bu otlaqlar bizimkidir,
Bunlar burdan çıxmalıdır.

Dalaşqanam, vuruşqanam,
Sudan, oddan alışqanam,
Tək torpağa qovuşqanam
Bunlar burdan çıxmalıdır.

Bu otlağın yiyəsiyəm,
Ot, tayası, pəyəsiyəm,
Gücün iti tiyəsiyəm,
Bunlar burdan çıxmalıdır.

***

-Sən dalaşqan, mən vuruşqan,
Gəl, güləşək, güc yoxlayaq.
Çox da ölçmə əl-qolunu,
Gəl, güləşək, güc yoxlayaq.

Bassan məni, bağla götür,
Basıldınsa geri otur.
Yoxsa burda bir el batır,
Gəl güləşək, güc yoxlayaq.

Ta bir özgə sözüm yoxdur,
Bu yer-yurdda gözüm yoxdur,
Bir qalası izim yoxdur,
Gəl güləşək, güc yoxlayaq.

***

Hamı gəldi, qol oynatdı
Güləşəndə iki önər.
Haray, həşir, səs, bağırtı...
Güləşəndə iki ənər.

Hamı dedi, güc bizdədir,
Güc beldədir, güc dizdədir.
Vur qoldadır, vur sözdədir,
Tutaşanda iki önər.

Yer şumlandı dizə çatdı,
Diz qatdandı, yerə batdı,
Kol, ot, ağac sınıb yatdı
Tutaşanda iki önər.

***

- Dədəm Günəş, əl tut mənə,
Anam torpaq, mənə güc ver.
Bu yerlərdə kimsəsizəm,

Anam torpaq, mənə güc ver.

O yoğundur, mənsə arıq
O tərlidir, mənsə yanıq,
Qoyma məni gözüqıpıq
Anam torpaq, mənə güc ver.

Mən yıxılsam düzlər sınar,
Əyri düzü basıq sanar,
Mən də yannam, düz də yanar,
Anam torpaq, mənə güc ver.

***

Bir güc duydu qollarında
Qurd dərisi geyən oğlan.
Daşdalaşı süpürrədi
Qurd dərisi geyən oğlan.

Qurşağını tutub sıxdı,
Burub onu yerə yıxdı,
Cumub döşü üstə çıxdı,
Qurd dərisi geyən oğlan.

Sonra qalxdı, durdu geri,
Daşlaşdan bir az bəri,
Diz qatdadı, öpdü yeri,
Qurd dərisi geyən oğlan.

***

-Anam torpaq, öpüm səni,
Gücü mənə sən vermisən.
Mənim dadım-duzum sənsən,
Güçü mənə sən vermisən.

Səni duydum ürəyimdə,
Dizim, qolum, dirsəyimdə,
Yapışmışam ətəyindən,
Gücü mənə sən vermisən.

Anam, Tanrım, damarımsan,
Təpərimsən, taparımsan,
Yolum, yalım, çaparımsan,
Gücü mənə sən vermisən.

***

-Ey Tanrılar, uca göylər,
Güc veribsən, yatım da ver,
Ulduz çıxıb, ay sozarır,
Güc veribsən, yatım da ver.

Burda güclü yerböləndir,
Ağsaqqaldır, başbiləndir,
Başçı kimdir, güc gələndir,
Güc veribsən, yatım da ver.

Gücün vuran güclü qolu,
Yan-yövrəsi varla dolu,
Çox ağırdır onun yolu
Güc veribsən, yatım da ver.

***

- Ay güclüyə güc göstərən,
Odla, yellə, sellə tutaş,
Gücün yoxsa, burda yaşa,
Odla, yellə, sellə tutaş.

Bu yerlərin suyu seldir,
Kəhər atı kişnər yeldir,
Göz gördükcə yaşıl çöldür,
Odla, yellə, sellə tutaş.

Baş əyərik sənə bir-bir,
Dağ gücünü bizə yetir.
Eli təzə yerə ötür,
Odla, yellə, sellə tutaş.

***

Ellər kəsdi yalı, yolu,
Hamı dedi qal bizimlə,
Daşdalaş da çıxıb getdi,
Hamı dedi, qal bizimlə.

Bunu dedi neçə yüzlər,
At səyirdən qıyıqgözlər,
Mal bəsləyən yastıüzlər,
Hamı dedi, qal bizimlə.

Yalvardılar, yaxardılar,
Dilə tutub saxladılar.
Hər yönünü bağladılar,
Hamı dedi, qal bizimlə.

***

- Mən Gücərəm, yol vurğunu,
Yol yolçusu yolda gərək.
Doğmaları axtarıram,
Yol yolçusu yolda gərək.

Öz yurdumdan köçəriyəm,
Sizin eldən keçəriyəm,
Öz yerimin Gücəriyəm,
Yol yolçusu yolda gərək.

Gücdə sizə güvənmişəm,
Bu yerləri bəyənmişəm,
Sizi görüb sevinmişəm,
Yol yolçusu yolda gərək.

***

Axşam düşdü, gözləmədi,
Yola düşdü Qayaquşla.
Ulduzlardan yol istədi
Yola düşdü Qayaquşla.

Buludlarda gözdən itdi,
Neçə dağı-düzü ötdü,
Doğmalara doğru getdi
Yola düşdü Qayaquşla.

Hər yer qardı, buzlu şişə,
Yer tamarzı al Günəşə,
Kürkü qardan qarlı meşə
Yola düşdü Qayaquşla.

***

Uzaq-uzaq yol getdilər,
Yolun yaxın-uzağı yox.
Dağlar xıxıb yastılandı
Yolun yaxın-uzağı yox.

Buludları dindirdilər,
Üç yol ayı söndürdülər,
Yerə yağış göndərdilər,
Yolun yaxın-uzağı yox.

Bu ağartı qar izidir,
Ya ağ güllər dənizidir,
Bura yaşıllıq düzüdür,
Yolun yaxın-uzağı yox.

***

Yorulmuşdu Qayaquş da,
Yorğun yolçu toxda bir az.
Qanad saxla dincəl, quşum,
Yorğun yolçu toxda bir az.

Quş buluddan yerə endi,
Yeri görüb buza döndü,
Bu nə qandır, bu nə gündür,
Yorğun yolçu toxda bir az.

Hər yer qızıl qan bulaşıq,
Yer sökülü ot qarışıq.
Cığır bükük, yol dolaşıq,
Yorğun yolçu, toxta bir az.

***

Kim var idi bu yerlərdə,
Hamı qara geyinmişdi.
Yaşıl, geniş bir çöllükdə
Hamı qara geyinmişdi.

Çinellilər gəlib dünən,
Qılınc çəkib elə birdən,
Qan töküblər hər bir yerdə,
Hamı qara geyinmişdi.

Aparıblar qız-gəlini,
Öldürüblər başbiləni
Hər susanı, hər dinəni–
Hamı qara geyinmişdi.

***

Başsız qalıb bu gün bu el,
Başsız eldən nə el olar.
İgidləri tutuq* düşüb,
Başsız eldən nə el olar.

Atı, iti aparıblar,
Unu, otu aparıblar,
Nə var, tutub aparıblar
Başsız eldən nə el olar.

Qalanlarsa yas tutubdur,
Ağlamaqla baş qatıbdır,
El dağılıb, el batıbdır,
Başsız eldən nə el olar.

***

- İyid oğul, ayaq saxla,
Əltut** elin qaynağıdır.
Bizə əl tut, arxa dayan,
Əltut elin qaynağıdır.

**Əsir*
***Kömək*

Qırdı, çatdı Çinel bizi,
Al boyadı çölü, düzü,
Gəl başçı ol bizə özün,
Əltut elin qaynağıdır.

Dağıtdılar elimizi,
Doğradılar dilimizi,
Dirimizi, ölümüzü
Əltut elin qaynağıdır.

***

Gücər yolu soraqlaşdı,
Günbatandan gündoğana,
Alıb çapıb aparıblar,
Günbatandan gündoğana.

Nə ağırdır bu yas, qarğış,
Çox qabadır bu yır-yığış,
Yol dolambac, yoxuş-yoxuş,
Günbatandan gündoğana.

Gücər getdi öc almağa,
Başsız elə baş olmağa,
Ya ölməyə, ya qalmağa,
Günbatandan Gündoğana.

***

Biz bu yasda doğmalaşdıq,
Yasda doğma, yad olmayır.
Baş əyirik ölənlərə,
Yasda doğma, yad olmayır.

Qayaquşum, qanad götür,
Məni burdan ora yetir,
Daha ölçü-biçi itib,
Yasda doğma, yad olmayır.

Gedək, tapaq qaçaqları,
Vuraq, yıxaq alçaqları,
İpdən açaq tutuqları,
Yasda doğma, yad olmayır.

***

-Dönüm qılınc qanadına,
Yolu yola calayır quş.
Buludları qılınclayır
Yolu yola calayır quş.

Tanrım, sən də bir iş elə,
Götür məni bir quş elə,
Elə, yurda duruş elə
Yolu yola calayır quş.

Quşum, gəz tap azğınları,
Qana qancıl qızğınları,
O leş yeyən quzğunları,
Yolu yola calayır quş.

***

Üçüncü gün üzləşdilər,

Əyri yolu düz yol kəsər.
Başçıları qan içəndi,
Əyri yolu düz yol kəsər.

Qurd dərisi geyən əri.
Görüb başçı gəldi bəri,
Gücər düşüb öpdü yeri,
Əyri yolu düz yol kəsər.

Gücər əli yalın idi,
Əl çomağı qalın idi.
Səsi, sözü yaylım idi,
Əyri yolu düz yol kəsər.

***

-Eli çapıb qaçan alçaq,
Yerdə yoxdur yer alçağa.
Sən bu yerdə ölməlisən,
Yerdə yoxdur yer alçağa.

Gördüm elin göz yaşını,
Dağıdılmış dam-daşını,
İndi qoru öz başını,
Yerdə yoxdur yer alçağa.

Mən Gücərəm, güc sınağı,
Daş toppuzdur əl çomağım,
Gəl, vuruşaq ər sayağı,
Yerdə yoxdur yer alçağa.

***

Yaraqlılar ox yağdırdı,
Gücər Dəmirdöz geyimdə.
Nə ox batdı, nə də qılınc,
Gücər dəmirdöz geyimdə.

Çomaq qanlar axıdırdı,
Başlar, döşlər dağıdırdı,
Alçaqları bağırdırdı,
Gücər dəmirdöz geyimdə.

Qıy çəkirdi Qayaquş da,
Ayırırdı döşü başdan.
Güclənirdi bu savaşda,
Gücər dəmirdöz geyimdə.

***

Quş başçını qapdı, getdi,
Tökdüyün qan, alar səni
Qayalığa atdı onu,
Tökdüyün qan alar səni.

Daşdan daşa dəyib aşdı,
Bağırtısı dağa düşdü,
Qalanlar da qoyub qaçdı,
Tökdüyün qan alar səni.

Çıxdı üzə qız-qadınlar,
Əl-ayağı qabar, qabar,
Qalandan çox ölənlər var,
Tökdüyün qan alar səni.

***

- Eldən uzaq düşən elim,
Öz elinə qayıt daha.
Gözü yolda qalan çoxdur,

Öz elinə qayıt daha.

Harda olsan, nəçi olsan,
Vara dolsan, ətə dolsan,
Çoxdan yolu azmış olsan,
Öz elinə qayıt daha.

Gücər, sən də eldən yapış,
Öz doğmanla bir-bir tapış,
El uğrunda vuruş, çarpış,
Öz elinə qayıt daha.

Durudaşlar diyarı söyləncisi

Gücər mindi Qayaquşa,
Yolda gərək yolçu-dedi.
Yola düşüb gedin siz də,
Yolda gərək yolçu, dedi.

Baxan dedi, bu, Tanrıdır,
Döş gəmirdi, baş qorudur,
Üzü göylərə sarıdır,
Yolçu gərək yolda,dedi.

-Böyük Gücər, getmə belə,
Başımızda yox başbilən.
Gəl, Tanrı ol bizim elə…
-Yolçu gərək yolda, dedi.

***

Az getdilər, çox getdilər,
Ay nəzilib beşikləşdi.
Üşüdülər ulduzlar da
Ay nəzilib beşikləşdi.

Quş Gücəri zoncuqladı,
Hərdən-birdən sayıqladı,
Ay soyuqdan arıqladı,
Ay nəzilib beşikləşdi.

-Düş aşağı, Qayaquşum,
Soyuqladı döşüm-başım,
Uçma belə naşı-naşı.
Ay nəzilib beşikləşdi.

***

- Bu qar nədir, bu buz nədir,
Yaradana kəsi olum,
O yan isti, bu yan soyuq,
Yaradana kəsi olum.

Ulduzları bir ulduzdur,
Güneyində gün toppuzdur,
Qüzeyində hər yer buzdur,
Yaradana kəsi olum.

Bir üzdəsə Günəş özü,
Yerin vardır iki üzü,
Neçə üzə qoyub bizi,

Yaradana kəsi olum.

***

Şaxta vurdu, hər ikisi
Yumalandı qar içinə.
Qayaquşla ovçu Gücər
Yumalandı qar içinə.

Dil tutuldu, bel büküldü,
İçlərindən hey çəkildi,
Gücər aşdı, quş dikəldi,
Yumalandı qar içinə.

Dörd yan buzdur, qar qatları,
Ağ dağların çarqatları,
Dondu quşun qanadları,
Yumalandı qar içinə.

***

Görmüşdülər çöldə bunu,
Ayı kürkü geyən ərlər.
Göydən düşən adamları
Ayı kürkü geyən ərlər.

Sürüşkəclə tez çatdılar,
Yaxınlaşıb əl tutdular,
Üstlərinə kürk atdılar,
Ayı kürkü geyən ərlər.

Quş büzüşüb donmuş idi,
Qanadları sınmış idi,
Onu ovsun sanmış idi
Ayı kürkü geyən ərlər.

***

- Biz güneydən gələnlərik,
Ayı kürkü geyən ərlər.
İtkinləri axtarırıq
Ayı kürkü geyən ərlər.

Üstlərində dəri geyim,
Bir az tez-tov, bir az yeyin,
Görübsünüz, bizə deyin,
Ayı kürkü geyən ərlər.

Yorub bizi uzaq yollar,
Sıx meşələr, uca yallar,
Əl yetirin, ay oğullar,
- Ayı kürkü geyən ərlər.

***

- Neçəsi var, bu qış gəlib,
Ola bilər siz deyəndir,
Keçən ildən bura köçüb
Ola bilər siz deyəndir.

Kim haraya, kim haradan,
Tez geyinin, çıxın qardan.
Çoxları var qalıb burda,
Ola bilər siz deyəndir.

Bu kürkləri alın, geyin,
Addımlayın yeyin-yeyin,
Nə desəniz evdə deyin,
Ola bilər siz deyəndir.

***

Qış selləndi, yaz gülləndi,
Şaxta sındı yavaş-yavaş,
Su oynadı, qan qaynadı,
Yer isindi yavaş-yavaş.

Ay göründü, yuvarlandı,
Tumurcuqlar qabarlandı,
Gül-çiçəklər tumarlandı,
Sular dindi yavaş-yavaş.

Aşdı buz dağ, şəpə qaya,
Quşlar qondu üzən laya,
Bulud gəldi çölə, çaya,
Düzə endi yavaş-yavaş.

Qaqqıldaşdı cüt sonalar
Ağ döşündə ağ cunalar,
Qar yerinə qaz durnalar
Yerə qondu yavaş-yavaş.

***

Anamız Yer dəyişəndir,
Dörd üzü var, dörd geyimi.
Min çiçəklə boyansa da
Dörd üzü var, dörd geyimi.

Çiçəklərdə boya boldur,
Biri sarı, biri aldır,
Neçə yönə gedən yoldur,
Dörd üzü var, dörd geyimi.

Gecə düşür yatır hərə,
Qulaq asır sanki Yerə,
Ana Yerin buna görə
Dörd üzü var, dörd geyimi.

Yer, başına dolandığım,
Yer, üstünə qalandığım,
Yer, təkinə quylandığım
Dörd üzü var, dörd geyimi.

***

Burda doğma tutdu ellər
Gücər ilə Qayaquşu.
Gəzdirdilər oba-oba,
Gücər ilə Qayaquşu.

Dindirdilər, yanladılar,
Dillərini anladılar,
Ev verdilər, damladılar
Gücər ilə Qayaquşu.

Ayı ovu ağır sınaq,
Ovda yoxdur yerli, qonaq,
Apardılar oymaq-oymaq,
Gücər ilə Qayaquşu.

Ayı gəldi qaya boyda,
Daş götürüb atdı çaydan.
Daşa tutdu hay-harayda
Gücər ilə Qayaquşu.

***

- Bu yerlərin xan ovçusu,
Ayı, bizi daşa tutma.
Yay qarıncıl, qış yuxucul,
Ayı, bizi daşa tutma.

Öz Tanrımdan güc dilərəm,
Ya öldürrəm, ya ölərəm,
Boz dərini kürk elərəm,
Ayı, bizi daşa tutma.

Dil bilsəydin, dilləşərdik,
Lap döş-döşə güləşərdik,
Quma, qara bələşərdik,
Ayı, bizi daşa tutma.

Mən ovçuyam, ov ərəni,
Sənsən ovum, boz kürənim,
Yer-yurd, oba güc verənim,
Ayı, bizi daşa tutma.

Oynaqlama yastı-yastı,
Mənim payam qanlı pasdı,
Gəl, güləşək basdı-basdı,
Ayı, bizi daşa tutma.

***

İki ovçu tutaşanda
Qar sovruldu dörd bir yana
Nəriltilər, bağırtılar,
Qar sovruldu dörd bir yana.

Yarğanları aşa-aşa,
Çırpıldılar dağa-daşa,
Paya yağdı döşə-başa,
Qar sovruldu dörd bir yana.

Ayı güclü, paya iti,
Son bağırtı, son inilti,
Ayı itdi itim-itim,
Qar sovruldu dörd bir yana.

Ovu qovub hoyladılar,
Tapıb, qapıb oynadılar,
Qızıxdılar, qaynadılar,
Qar sovruldu dörd bir yana.

***

Səs yayıldı obalara.
Gur ocaqlar tüstüləndi.
"Bir bizburun ayı vurub"
Gur ocaqlar tüstüləndi.

Obaları hayladılar,
Ayı əti payladılar,
Sür-sümüyü quyladılar,
Gur ocaqlar tüstüləndi.

Hər gecəni əylədilər,
Öyüb öyüd söylədilər,
Dil tökdülər, küylədilər,
Gur ocaqlar tüstüləndi.

Yastıburun bir qız gəldi,
Gücər onu yovux bildi,
Baxıb onlar qoşa güldü,
Gur ocaqlar tüstüləndi.

***

Sular, göllər dupdurudur,
Durudaşlar elatında.
Dalaş, savaş eşidilməz
Durudaşlar elatında.

Ovçu-hoyçu qılıqlanır,
Mahnılarda açıqlanır,
Durudaşla muncuqlanır,
Durudaşlar elatında.

Bura düşən düşüb qalar,
Yumuşalar, qaymaqlanar,
Burda hər şey üzüyola,
Durudaşlar elatında.

Yazı oynaq, qışı ağır,
Göydən Yerə ulduz yağır,
Lap suya gir, balıq çağır
Durudaşlar elatında.

***

Görüşdülər, sevişdilər
Bizburunla yastıburun.
Qoşalaşıb bir oldular
Bizburunla yastıburun.

Qız bəyəndi bəy oğlanı,
İsindirdi hər bir yanı,
Buz döşəyi, qar yorğanı
Bizburunla yastıburun.

Alın yolu dolambacdır,
Hər bir şeyə o qısqancdır,
Həm sevgidir, həm inancdır,
Bizburunla yastıburun.

***

Adı Arıx, özü totuq,
Ad aldadır çoxlarını.
Çalışqandı, döyüşkəndi,
Ad aldadır çoxlarını.

Dağa qalxan, ov gətirən,
Qucağında gül bitirən,
Ağrı kəsib dərd götürən,
Ad aldadır çoxlarını.

Arıx qızı sevdi Gücər,
Yuva saldı burda bu ər,
O bir təhər, bu bir təhər,
Ad aldadır çoxlarını.

***

Elçi gəldi qız evinə,
Qız hər yerdə durudaşdır.
Çoxlu bağış* gətirildi,
Qız hər yerdə durudaşdır.

Gəlmişdilər əli dolu,
Tapmışdılar bu aulu,
Buzdan evlər isti olur,
Qız hər yerdə durudaşdır.

Onbeş maral alıb onlar
Hoyladılar apardılar.
Burda belə inanış var,
Qız hər yerdə durudaşdır.

Aytırardan Maldaara,
Maldaardan Toxdayerə
Gəlib yedi, içdi hərə
Qız hər yerdə durudaşdır.

Töhfə

Pal-paltarı, bər-bəzəyi,
Həm arxası, həm çörəyi,
Ər sevgisi qız istəyi,
Qız hər yerdə durudaşdır.

Şaman, bəyi, qızı dindir,
Tanrıları yerə endir,
Ər-arvaddır onlar indi,
Qız hər yerdə durudaşdır,

***

Bu gəlinin əri igid,
Gəlin sevinc gətirəndir.
Unuduldu ağrı-acı,
Gəlin sevinc gətirəndir.

Gəlin gələr, geri dönməz,
Uca durar, sınıb enməz,
Arıx üç gün qaldı dinməz
Gəlin sevinc gətirəndir.

Gücər qızla öyünürdü,
Qız verənlər deyinirdi,
Gələn, gedən sevinirdi,
Gəlin sevinc gətirəndir.

***

Silkələnib çıxdı Şaman,
Qoy gəlişi duru olsun.
Əl ağacı düyün-düyün,
Qoy gəlişi duru olsun.

Arvad-uşaq yürüşdülər,
Şaman ilə görüşdülər,
Sevindilər, irişdilər,
Qoy gəlişi duru olsun.

Şaman bir də silkələndi,
Saç-saqqalı kilkələndi,
Üzü-gözü kölgələndi
Qoy gəlişi duru olsun.

Səslən qaval, dillən qaval,

Zinqırovlu tava oval.
Bir üz uğur, bir üz yava,
Qoy gəlişi duru olsun.

***

-Göy buyurur qulağıma,
Ağ ayını öldürməyin,
Nə aparsa qoy aparsın,
Ağ ayını öldürməyin.

Ağrı-sancı götürəndir,
İsti günlər gətirəndir,
Sondan soraq yetirəndir,
Ağ ayını öldürməyin.

İldırımlar ayaqdadır,
Yava günlər qabaqdadır,
Könlüm bunu duymaqdadır,
Ağ ayını öldürməyin.

Göylər bizdən küsüb dönər,
Gün soyuyar, ulduz sönər,
Gəlsə vursa, yıxsa yenə
Ağ ayını öldürməyin.

***

- Bizlər yalan danışanıq,
Tanrı mənə yalan deməz.
Biz yalana öyrənmişik,
Tanrı mənə yalan deməz.

Var su, Günəş, var Yer, külək,
Çıxsın üzə, bunlar gərək,
Dolu, yağış, ətək-ətək
Tanrı mənə yalan deməz.

Mən özumü tapdım səndə,
Tanrım, yerə uğur göndər,
Gün göndərdim,-dedi, kəndə,
Tanrı mənə yalan deməz.

Tanrım, səni hər gün öyüm,
Sənsən mənim günüm, göyüm,
Eşit yerdə bu hay-küyü,
Tanrı mənə yalan deməz.

***

- Ay burdakı mənimkilər,
Mənə dəyib toxunmayın.
Mən yıxılsam çabalasam
Mənə dəyib toxunmayın.

Öz-özümdə itər olsam,
Süd Yoluyla gedər olsam,
Ölüb yenə bitər olsam,
Mənə dəyib toxunmayın.

Mən qan-tərə qarışanda,
Ulumuzla danışanda.
Ölüm görsəz yatışımda
Mənə dəyib toxunmayın.

İstəyərəm Tanrıdan mən,
El gözləyən, el deyəndən,

Şaman kimi mən öləndə
Mənə dəyib toxunmayın.

***

- Bu elatı nə gözləyir,
Söylə, Tanrım, olacağı.
Yara-xora, ölüm-itim,
Söylə, Tanrım, olacağı.

Yaranmışlar yaraşıqdır,
Düşüncəsi qarışıqdır,
Ölüm-dirim yapışıqdır,
Söylə, Tanrım, olacağı.

Üzüntülər üzüb eli,
Yarı diri, yarı ölü,
Azalt yeli, qarı, seli,
Söylə Tanrım, olacağı.

Mən Şamanam, əlaltınam,
Yaranışda son qatınam,
Yalvarıram el adından
Söylə, Tanrım, olacağı.

***

Şaman düşdü oynamağa,
Oyna-oyna göy ərəni.
Əl oynatdı, qıç oynatdı,
Oyna-oyna göy ərəni.

Ağacında düyünçələr,
Gəlinciklər, əyləncələr,
Baxışında düşüncələr,
Oyna-oyna göy ərəni.

Çox oynadı, sürükləndi,
Döşü şişib körükləndi,
Ağzı-burnu köpükləndi,
Oyna-oyna göy ərəni.

Tanrı uzaq, Şaman yaxın,
O yıxılıb qaldı bayqın,
Üz qorxulu, baxış yayqın,
Oyna-oyna göy ərəni.

Ağ ayı söyləncі

Buz yarğandan eşidildi
Ağ ayının nəriltisi.
El-obaya qorxu saldı,
Ağ ayının nəriltisi.

Kimi tutdu, yerə vurdu,
Hər bir şeyi yaxdı, qırdı,
Sökdü, tökdü, yolub, yardı,
Ağ ayının nəriltisi.

Şaman qaldı ayaq altda,
Hamı qaçdı el-elatdan,

Bağır yardı çathaçatda
Ağ ayının nəriltisi.

Gücər kəsdi qabağını,
Vurub qırdı ayağını,
Tutdu dəniz oylağını
Ağ ayının nəriltisi.

***

Ölüm ilə üz-üzəydi
Qan-qan deyən iki ərən.
Süpürləşib didişirdi,
Qan-qan deyən iki ərən.

Hay-harayda itmişdilər,
Bir-birini didmişdilər,
Çox uzağa getmişdilər,
Qan-qan deyən iki ərən.

Hər yer qanla allanmışdı,
Toz-torpağa bulanmışdı,
Suya, quma quylanmışdı,
Qan-qan deyən iki ərən.

***

Gün batanda bitdi döyüş,
Ayı düşüb qaldı yerdə.
Bel sümüyü xırçıldadı.
Ayı düşüb qaldı yerdə.

Gücər onu yallayanda,
Son evinə yollayanda,
Alıb yana tollayanda
Ayı düşüb qaldı yerdə.

Son bağırtı, son yalvarış,
Sürün-sürün, qarış-qarış,
Gətirmədi dözüm, duruş
Ayı düşüb qaldı yerdə.

***

Tanrı bundan acıqlandı,
Çovğun tutdu el-obanı.
Meşə yandı, dəniz daşdı,
Çovğun tutdu el-obanı.

Çaylar şişdi sel-su oldu,
Sular daşdı göl-göl oldu,
Şimşək düşdü yer kül oldu,
Çovğun tutdu el-obanı.

Qayaquşu aldı sellər,
Qanadlanıb çapdı yellər,
Seldə-suda batdı ellər,
Çovğun tutdu el-obanı.

Qalx ayağa ayıbaşı,
Anan yaxşı, atan yaxşı.
Göylər ulu, ellər naşı,
Çovğun tutdu el-obanı.

***

Gücər düşdü meşələrə,
Qayaquşu axtar-axtar,
Yolu, yalı, döşü, daşı,

Qayaquşu axtar-axtar.

- Dərin-dərin göy buzlaqlar,
Qar örtülü yastı dağlar,
Sərt qayalar, buz bulaqlar,
Qayaquşu axtar-axtar.

Keçim dağın bərisindən,
Sorağ alım birisindən,
Ölüsündən, dirisindən,
Qayaquşu axtar-axtar.

***

Maralları, ayıları
Gördün durma, dursan ürkər.
Qartalları, quzğunları
Gördün, durma, dursan ürkər.

Çaylar axar dinməz-dinməz,
Düz ağaclar yerə enməz.
Oxusa da quş görunməz,
Gördün, durma, dursan urkər.

Çəkil yana meşə çəni,
Kimdir busan daldan məni,
Qurd-quş daha yeməz məni,
Gördün, durma, dursan ürkər.

***

Gün görməyir burda meşə,
Günsüz bitən solğun olar,
İldə bir ay günə qonaq,
Günsüz bitən solğun olar.

Tanrım Günəş, parla bura,
Çıxsın bura qışdan, qardan,
Bu yerləri qurtar dardan,
Günsüz bitən solğun olar.

Ulu Günəş soldum mən də
Bu yerlərə tuş gələndən,
Kim ayırar səni məndən.
Günsüz bitən solğun olar.

***

- Ay Qayaquş, harda qaldın,
Quş buradan keçə bilməz.
Bir ildir səni gəzirəm,
Quş buradan keçə bilməz.

Gündoğana gedirəm mən,
Söylə quşum, hardasan sən,
İncimisən deyən məndən.
Quş buradan keçə bilməz.

Ay Qayaquş, qadan alım,
İtirmişəm yalı-yolu.
Gah qabağa, gah da dalı
Quş buradan keçə bilməz.

***

Qayaquşdan iz görmədi,
Olacağı bilmək olmaz.

Bir il gəzdi tapammadı,
Olacağı bilmək olmaz.

Çıxdı Qobu torpağına,
İsti Günəş qabağına,
Yaşıllıqlar qırağına
Olacağı bilmək olmaz.

O baş əydi, diz qatdadı,
Harda, hansı elatdadı,
Yerə çöküb ot otdadı,
Olacağı bilmək olmaz.

***

Biri keçdi qabağından
Beş min atın ilxısında.
Göydə qamçı səslənirdi
Beş min atın ilxısında.

Bu yer kimin, ilxı kimin,
Çapışırdı atlar min-min,
Kişnəyirdi şimşək təkin
Beş min atın ilxısında.

-At otaran, ilxı sürən,
Ağ papaqlı atçı ərən,
At boyda quş görməmisən,
Beş min atın ilxısında.

***

-At boyda quş olarmı heç,
Uçar gərək yüngül olsun.
Deyimlərdə eşitmişəm,
Uçar gərək yüngül olsun.

Uçar olsa bizim atlar
Qaplan ona boyun qatdar,
Ot yerinə ulduz otdar
Uçar gərək yüngül olsun.

Tanrı qanad versə ata
Uçar-çapar aya çatar,
Ay çomaqlı yorğun ata,
Uçar gərək yüngül olsun.

***

Çörək verdi atçı ona,
Qobuçöldə bu, öyrəncdir.
Gücər yedi heyə gəldi,
Qobuçöldə bu, öyrəncdir.

Qaşqa, kəhər, dəmir, səmənd,
Tanı yorğa yerişindən,
Hər dayçanı yürüşündən,
Qobuçöldə bu, öyrəncdir.

Saydı bir-bir atlarını,
Dedi yer-yer adlarını
Gənclərini, qartlarını,
Qobuçöldə bu, öyrəncdir.

***

-Qobuçöldür bura, ata,
Göz gördükçə yaşıllıqdır-.
Burda yüz-yüz ilxı otlar,
Göz gördükcə yaşıllıqdır.

Qobuçölün atı, otu,
Az yağışı, az buludu,
Gündə min-min döl tutulur,
Göz gördükcə yaşıllıqdır.

Deyən uzaq yol gələnsən
Attanıyan, at bilənsən,
İlxı otar gəl, hələ sən,
Göz gördükcə yaşıllıqdır.

***

İlxı birdən götürüldü.
Dağlar qopdu öz yerindən,
Dəniz coşub çalxalandı,
Dağlar qopdu öz yerindən.

At yalları dalğalandı,
Göy-yer toza çulğalandı,
Sıx buludlar yırğalandı
Dağlar qopdu öz yerindən.

Gücər yürük bir at çapdı,
Ön çaparın yönün tapdı,
Birdən qırmanc səsi qopdu,
Dağlar qopdu öz yerindən.

***

Bu yenilməz gözəllikdən
Göy diksindi, yer udqundu.
Kişnərtidən, nəriltidən
Göy diskindi, yer udqundu.

Dağ titrədi, bulud qorxdu,
Qamçısayaq şimşək çaxdı,
Nə vardısa yıxdı, yaxdı
Göy diskindi, yer udqundu.

Çapdı ilxı, dolay-dolay
Bu dənizdir, yoxsa ki, çay,
Çomaq, qamçı, hoydu-haray,
Göy diskindi yer udqundu.

***

Keçmişindən söz açdı o,
Keçmiş ötən -yol deməkdir.
Öz başına gələnlərdən
Keçmiş ötən yol deməkdir.

Ağ ayıdan, Qayaquşdan,
Göy buzlaqdan, qarlı qışdan,
Qaraqaya, Durudaşdan,
Keçmiş ötən-yol deməkdir.

- Gedək bizim evə ərən,
Danış bizim elə hərdən,
Dünənindən, bugünündən,
Keçmiş ötən yol deməkdir.

***

Ellər çıxdı qabağına,
Gücər dönüb doğmalaşdı.
Qumuz içdi, çörək kəsdi,

Gücər dönüb doğmalaşdı.

Dedilər ki, bizim, oğlan,
Sənin itmiş atan, anan,
Doğmalardır yerdə qalan,
Gücər dönüb doğmalaşdı.

Gəlib çatdı doğma elə,
Qobuyerdən Qobuçölə,
Gücər adı düşdu dilə,
Gücər dönüb doğmalaşdı.

***

Bir qız çıxdı ortalığa,
Çiyinləri ağ göyərçin.
Mənəm dedi, o Qayaquş,
Çiyinləri ağ göyərçin.

Mənim yolum sənin yolun,
Qondum bura, burda qaldım,
Dönüb gözəl bir qız oldum,
Çiyinləri ağ göyərçin.

Sən də gələn, mən də gələn,
Verək burda biz əl-ələ,
Doğma olaq doğma elə
Çiyinləri ağ göyərçin.

***

- Mən də tapdım bu ellərdə
Ata, ana, bacı, qardaş.
Çox dolaşdım, çox axtardım,
Ata, ana, bacı, qardaş.

Urəkləndim bu yerlərdə,
At bəsləyən bu ərlərdən,
Qalacağam sizinlə mən,
Ata, ana, bacı, qardaş.

Sən haradaydın, Qayaquşum,
Gəldim sənə mən qovuşum,
Necə sizə mən qarışım,
Ata, ana, bacı, qardaş.

***

-İndi adım Qızuçardır,
Qurd dərisi geyən Gücər.
Sən ki məni axtarırdın,
Qurd dərisi geyən Gücər.

Alsan məni, sevinərəm,
Gəlin donu geyinərəm,
El içində öyünərəm,
Qurd dərisi geyən Gücər.

Sənə hər gün at sağaram.
Tək olsam da cüt doğaram,
Sənə anan tək baxaram,
Qurd dərisi geyən Gücər.

***

İllər keçdi, yaşı artdı
Gücdən düşdü ovçu Gücər,
Baş ağardı, döş daraldı,

Gücdən düşdü ovçu Gücər.

Oğulları iyid, qoşa,
Biri Bacar, biri Uçar,
Gəncliyini vurdu başa,
Gücdən düşdü ovçu Gücər.

Çox sevirdi dağı-daşı,
Qızuçarı-Qayaquşu,
Beş yol yüzə çatdı yaşı,
Gücdən düşdü ovçu Gücər.

Bacar söylənci

Qırx il keçdi, Bacar iyid ər oldu,
Öz gəlişi, yatımı var hər yaşın.
Artıb, artıb boyu oldu qırx qarıc
Öz gəlişi, yatımı var hər yaşın.

O atçıydı, o ovçuydu, atıcı,
Əynindəcə qılıncbatmaz yapıncı,
Sıyırmaydı yüz batmanlıq qılıncı,
Öz gəlişi, yatımı var hər yaşın.

On yaşında iki qurdu boğmuşdu,
Qaplanların döşlərini sağmışdı,
Döyüşlərdə şimşək olub çaxmışdı,
Öz gəlişi, yatımı var hər yaşın.

***

O, bizucu* əlli ağac atırdı,
Qolun gücü, başın içi bir gərək.
Bir əliylə beş yüz atı dartırdı,
Qolun gücü, başın içi bir gərək.

At minirdi, atın beli sınırdı,
Ox atırdı, dəyən yerlər yanırdı,
Tulazlanıb ağaclara qonurdu,
Qolun gücü, başın içi bir gərək.

Boy-buxunu, gücü, başı bir idi,
Sözü, özü alovluydu, qor idi,
İyid Bacar dağ gövdəli ər idi,
Qolun gücü, başın içi bir gərək.

***

At dərisi geyinmişdi əyninə,
İsti, soyuq götürməyir bu geyim.
Atasının qurd dərisi üstəlik,
İsti, soyuq götürməyir bu geyim.

_____

***Nizə**

Bu geyimlə çullanıbdır İtiat,
Bu çul ilə buzlaqlarda uzan, yat,
Bu geyimdən geyir burda çox elat,
İsti, soyuq götürməyir bu geyim.

Şaxtalara, sazaqlara alışır,

Boz qurdlara qarışaraq ulaşır,
Oda, suya, qara, çənə bulaşır,
İsti, soyuq götürməyir bu geyim.

***

Qızuçarın ağ lələyi alnında,
Həm uçardır, həm üzərdir ağ lələk.
Uçub üzür çox uzağa onunla,
Həm uçardır, həm üzərdir ağ lələk.

Atasından döyüşkənlik borc alıb,
Çox qancıldan, acıqandan* öc alıb,
El-obadan, doğruluqdan güc alıb,
Həm uçardır, həm üzərdir ağ lələk.

Çinelliyə Bacar çoxdan tanıqdır
Xaqanların çoxu ondan yanıqdır,
Çox acıqan ondan gözüqıpıqdır,
Həm uçardır, həm üzərdir ağ lələk!

***

- Qayadöşlü, qovaq boylu Bacarım
Sən unutma anan verən lələyi.
El yolunda vuruşanda, duranda,
Sən unutma anan verən lələyi.

Çox dayanma öz yerində, qoç balam,
Dörd yanını qancıl alsa uç, balam ,
Yer üzündə yeni yollar aç, balam,
Anan verən ağ lələyi unutma.

Mən Qayaquş damarından olanam,
Gərək olsa min il diri qalanam,
Öz yaşımı mən vermişəm balama
Anan verən ağ lələyi unutma.

_____

***Düşmən**

***

Bir düşərlik* düşdü bir gün bu elə,
Onu verən Tanrı verir bunu da.
O istədi bu elləri sınasın.
Onu verən Tanrı verir bunu da.

Qara yara tutdu Qobu atları,
Çiçək aldı körpələri, qartları,
Qıt-quraqlıq əkinləri, otları,
Onu verən Tanrı verir bunu da.

Çox yalvardı yerə, göyə şamanlar,
Vec verməsi, öldü, getdi qalanlar,
Bulud eşən kəhər atlar, qulanlar,
Onu verən Tanrı verir bunu da.

***

Şaman yalvar, şaman, bir də qam elə,
Bəs hardadır könlüyuxa Tanrılar.
Düşərlikdən çıxar bizim bu eli,
Bəs hardadır könlüyuxa Tanrılar.

Yüz-yüz öldü, min-min adam keçindi,
Daha dirrik, deyən, bircə içimdi,
Bəs bir belə Tanrı görən nəçindi,
Bəs hardadır könlüyuxa Tanrılar.

El qırıldı çöl qaraldı ölumdən,

İsti-isti əsən doğu yelindən,
Biz yalvaraq kimə Tanrı dilində,
Bəs hardadır könlüyuxa Tanrılar.

***

Üzüquylu qaldı çox-çox şamanlar,
Tap özünu küsubsənsə Tanrıdan.
Ağbirçəklər otdan döyəc döydülər,
Tap özünü küsübsənsə Tanrıdan.

**Xəstəlik*

Bacar ovdan qayıtmışdı boş əllə,
Bu nə qırğın, nə ölümdür, nə yellər,
Niyə belə düşər oldu bu ellər,
Tap özünü küsübsənsə Tanrıdan.

- El qırılır, şaman mənə iş buyur,
Ölüm acdır, nə dayanır, nə doyur,
Hara gedim, söylə hara üz qoyum,
Tap özunü küsübsənsə Tanrıdan.

***

Şaman dedi:-Bu iş bizdən uzaqdır,
Tanrı deyil, bu yamanın işidir.
Yer altında, Yer üstündə, göydəcə,
Tanrı deyil, bu, yamanın işidir.

Vec vermədi kəsi, bağış, yalvarış,
Umma yaman Tanrısından sən barış,
Belə getsə pozulacaq yaranış,
Tanrı deyil, bu Yamanın işidir.

Mən Şamanam, bundan sonra neynərəm,
Yanıb, yanıb öz-özümə göynərəm,
Barmağımı, dodağımı çeynərəm,
Tanrı deyil, bu, Yamanın işidir.

***

-Mən gedirəm yamanlarla vuruşa,
Yaman gərək Yer üzündən qovula.
Bir yol göstər mənə, öncə uğur de,
Yaman gərək Yer üzündən qovula.

- O yoğrulub aclıq, ölüm, ağrıdan,
O uzaqdır duru-arı doğrudan,
O qorxmayır hələ böyük Tanrıdan,
Yaman gərək Yer üzündən qovula.

Mən gedirəm, mən taparam Yamanı,
Mən keçərəm dağı-daşı, dumanı,
Bir yol göstər, yol, başına dolanım,
Yaman gərək Yer üzündən qovula.

***

-Yamanlığın neçə-neçə üzü var,
Yer üstündə, Yer altında, göydədir.
O, dincliyin, sağlamlığın qancılı,
Yer üstundə, Yer altında, göydədir.

Sən gedən Yer gedər-gəlməz adlanır,

Orda hər şey yanır, sınır, odlanır,
Dağlar, çaylar, yollar iki qatlanır.
Yer üstündə, Yer altında, göydədir.

Çətin gedib sən oranı tapasan,
Çətin orda sən atını çapasan,
Mən taparam, əyər məni aparsan,
Yer üstündə, Yer altında, göydədir.

***

-Haydı, tərpən, el-elatım qırıldı,
Güclə, əllə, çəmlə düyün açılar.
Atıl sən də İtiatın tərkinə,
Güclə, əllə, çəmlə düyün açılar.

İtiatım, lələk bağla alnına,
Daraq çəkim, barmaq qatım yalına,
Bizi apar döyüş-vuruş yoluna,
Güclə, əllə, çəmlə düyün açılar.

Şaman götür geyimini, dohlunu,
Göstər mənə Tanrıların yolunu,
Biz göstərək ölümlərə olumu,
Güclə, əllə, çəmlə düyün açılar.

***

-Böyük Tanrı, mən Bacaram, qapı aç,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına,
Burda məni üzüqara eləmə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı, səni deyib gələnəm,
Yer göstərsən, öz yerimi bilənəm,
Sən öl desən, mən də gedib ölənəm,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı, özün göstər yol mənə,
İşıqucu, Tanrı gücü ol mən,
Bu çarpışda üstünlüyü al mənə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

***

Onlar bir ay yol getdilər düzəndə,
Başlanqıcı, sonu yoxdur yolların,
Yoruldular, oturdular, durdular,
Başlanqıcı, sonu yoxdur yolların.

Axşam günün ala-toran çağıydı,
Bir kimsəsiz alma-ərik bağıydı,
Yollar qara, ağaclarsa ağ idi,
Başlanğıcı, sonu yoxdur yolların.

Bir qız durub dayanmışdı yaxında,
Buz var idi gözlərinin ağında,
Gül dərmişdi alma-ərik bağından,
Başlanğıcı, sonu yoxdur yolların.

***

- Şişəgözlü, gözəl bacı kim ola,
Gözəl yerdə gözəl olur gözəllər.
Biz Qobuçöl düzənindən gəlirik,
Gözəl yerdə gözəl olur gözəllər.

-Siz bu yerə hansı yolla gəlibsiz,
Dirisiniz, yoxsa, siz də ölübsüz,
Mən gözələm, bunu hardan bilibsiz

Gözəl yerdə gözəl olur gözəllər.

Mən Tanrıyam, düşərliklə diriyəm,
Yeddi çiçək bacılardan biriyəm,
Yer altından azacanıq bəriyəm,
Gözəl yerdə gözəl olur gözəllər.

***

- Yer üzündə çiçək basıb hər yanı,
Ölən çoxdur, düşük düşüb qalan da.
Bizə əl tut bu ölümdən qurtaraq,
Ölən çoxdur, düşük düşüb qalan da.

- Alpis Tanrı bu işlərin başıdır,
Döyüş-qırğın işində dibdaşıdır.
Yerdə bütün dirilərə qarşıdır,
Ölən çoxdur, düşük düşüb qalan da.

Onu tapmaq, onu tutmaq olmayır,
Heç bir yerdə bircə günlük qalmayır.
Heç Tanrıdan o, göstəriş almayır,
Ölən çoxdur, düşük düşüb qalan da.

***

- Şişəgözlüm, əl tut bizə, yardım et,
Döyüş qırğın yasağıdır Yer üzü.
Biz olmasaq Alpis kimi qıracaq,
Döyüş-qırğın yasağıdır Yer üzü.

-Mən bilirəm gözəl oğlan, varlığı,
Ağrı, acı çəkənliyi, darlığı,
Yeri basan düşərliyi, çorluğu,
Döyüş-qırğın yasağıdır Yer üzü.

Bunu da bil mən küsmüşəm Yamandan,
Körpələri min-min qırıb çatandan,
Yaşıllığı alıb oda qatandan,
Döyüş-qırğın yasağıdır yer üzü.

***

Bacar çapdı İtiatı irəli,
Sözdən sonra qılınc işi aşırar.
-Gəl bizimlə gedək, ay qız torana,
Sözdən sonra qılınc işi aşırar.

Ağ quş olub uçdu göyə şişəgöz,
Bacar onu oxla vurdu düpbədüz,
Göy qaraldı, nə gecəydi, nə gündüz,
Sözdən sonra qılınc işi aşırar.

Ağ quş düşdü qaplan oldu o yalda,
Dedi:-Gedin toranlığa bu yolla,
Bacar, sizi yol azdırar, yahaldar,
Sözdən sonra qılınc işi aşırar.

***

Şaman dedi:-Elə getmə, belə get,
Yamanların sözü, işi tərsədir.
Bacar dedi:-Anam lələk, üç göyə,
Yamanların sözü, işi tərsədir.

Birdən qalxıb göyə uçdu İtiat,
Qızuçardan qalan qoşa-cütqanad,

Görmədilər heç bir Yerdə yurd, elat
Yamanların sözü, işi tərsədir.

Altı ağ quş bir göl üstə üzürdü,
Sona kimi qaqqıldaşıb gəzirdi,
Ağ lələkdən yola ağ gül düzürdü.
Yamanların sözü, işi tərsədir.

***

-Böyük Tanrı, mən Bacaram, qapı aç,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.
Burda məni üzüqara eləmə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı, səni deyib gələnəm,
Yer göstərsən, öz yerimi bilənəm,
Sən öl desən, mən də gedib ölənəm,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı, özün göstər yol mənə,
İşıqucu, Tanrıgücü ol mənə,
Bu çarpışda üstünlüyü al mənə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

***

Oxla vurdu Bacar bir-bir onları,
Hər güclünün bir sızlayan yeri var.
Yoxa çıxdı altı çiçək bacılar,
Hər güclünün bir sızlayan yeri var.

Düz belindən vurdu Bacar quşları,
Oxbatmazdır bu quşların döşləri,
Buna görə yerə gəldi başları,
Hər güclünün bir sızlayan yeri var.

Biri qaldı, qaplan oldu ölmədi,
Göydə idi, ox belini dəlmədi,
Bacar, Şaman bu gizlini bilmədi,
Hər güclünün bir sızlayan yeri var.

***

Bir ağlar səs eşidildi arxadan,
-Dayan, çiçək bacıları öldürən.
Səni sevir, görməyə də gözüm yox,
Dayan, çiçək bacıları öldürən.

Qarayara Tanrısı var qabaqda,
Qurtarmazsan sən o iticaynaqdan,
Vurammazsan onu oxla uzaqdan,
Dayan, çiçək bacıları öldürən.

Bu yerlərdən diri dönən olmayıb,
Qalan olub, ondan heç nə qalmayıb,
Bunla dirrik özgə görkəm almayıb
Dayan, çiçək bacıları öldürən.

***

-Sevdiyimdən səni basıb yeyərəm,
Qoy bəllənsin sənə Tanrı sevgisi.
Doğulduğun gündən səni sevirəm,
Qoy bəllənsin sənə Tanrı sevgisi.

Qarayara çox qorxulu Tanrıdır,
Gücü böyük Tanrılarla yarıdır,
Qara üzü at-inəyə sarıdır,
Qoy bəllənsin sənə Tanrı sevgisi.

Ancaq gözdən onu vura bilərsən,
Vurub onu Yer üzündən silərsən,
Yox, yanılsan, onda özün ölərsən,
Qoy bəllənsin sənə Tanrı sevgisi.

***

Qırx gün gəzdi, tapdı Bacar o yeri,
Heyvərəydi Qarayara Tanrısı,
Dağ-daş əsib titrəyirdi səsindən,
Heyvərəydi Qarayara Tanrısı.

Həm qaplandı, həm də qaplan deyildi,
Həm qabandı, həm də qaban deyildi,
Həm ilandı, həm də ilan deyildi,
Heyvərəydi Qarayara Tanrısı.

Caynağında gəmirirdi daşları,
Püskürtüsü yandırırdı quşları,
Qılınc idi, yaba idi dişləri,
Heyvərəydi Qarayara Tanrısı.

***

Yumuluydu iri, qara gözləri,
Öldürərsən, tapa bilsən çəmini.
Dirriyinin bacasıydı o gözlər,
Öldürərsən, tapa bilsən çəmini.

Bizuc atdı Bacar dəydi döşünə,
O, bizucu alıb çəkdi dişinə,
Beş ox batdı ordlarının şişinə,
Öldürərsən, tapa bilsən çəmini.

Qam elədi Şaman, dağlar uçulsun,
Qam elədi onun gözü açılsın,
Bacar atan ox gözünə sancılsın,
Öldürərsən, tapa bilsən çəmini.

***

-Böyük Tanrı, mən Bacaram, qapı aç,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.
Burda məni üzüqara eləmə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı səni deyib gələnəm,
Yer göstərsən, mən yerimi bilənəm,
Sən öl desən, mən də gedib ölənəm,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı, göstər bir də yol mənə,
İşıqucu, Tanrıgücü ol mənə,
Bu çapışda üstünlüyü al mənə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

***

Üç gün çəkdi bu vuruşma, boğuşma,
Qanın sonu ya ölümdür, ya barış.
Basılmadı Qarayara Tanrısı,
Qanın sonu ya ölümdür, ya barış.

Birdən qaplan səsi gəldi meşədən,
Bərk diskindi bunu Tanrı eşitcək,
Göz açıldı, gözlər qanlı şişədən,

Qanın sonu ya ölümdür, ya barış.

Düz tuşladı Bacar iti oxunu,
Ox qızartdı sol gözünün ağını,
O biri ox sona vardı qızğını,
Qanın sonu ya ölümdür, ya barış.

***

Yenə bir səs eşidildi arxadan,
-Səni sevir, görməyə də gözüm yox,
Qayıt geri, qorxunc Tanrı öndədir,
Səni sevir, görməyə də gözüm yox.

O qızdırma Tanrısıdır, qanadlı,
Həm caynaqlı, həm qanadlı, həm atlı,
Bel dərisi, baş sümüyü beş qatdır,
Səni sevir, görməyə də gözüm yox.

Sağ ovcundan vursan işi bitəcək,
Od-alova -bürünəcək, gedəcək
Yer üzündən çəkiləcək, itəcək,
Səni sevir, görməyə də gözüm yox.

***

Üç gün sonra uçub gəldi Qızdırma,
Hərdən ölüm öz ovunu səsləyir.
Boğazından odlu iynə yağırdı,
Hərdən ölüm öz ovunu səsləyir.

-Bir Tanrıyam, mən qızdırma adında,
Yandıraram sizi qızıl odumda,
İynəm keçir daşın yeddi qatından,
Hərdən ölüm ovçusunu səsləyir.

Bacar dedi:-Biz barışa gəlmişik,
Səni böyük güclü Tanrı bilmişik,
Biz çoxdandır qızdırmadan ölmüşük,
Hərdən ölüm ovçusunu səsləyir.

***

-Onda gəlin, qucaqlaşaq, əl tutaq,
Ölənlərdən nə qorxusu Tanrının.
Mən gedirəm Yer üzünə bir daha,
Ölənlərdən nə qorxusu Tanrının.

Qıracağam mal-qaranı büs-bütün,
Min-min lovğa, dəymədüşər, ərköyün,
Qalacağam Qobuyerdə neçə gün,
Ölənlərdən nə qorxusu Tanrının.

Görüşdülər, əl tutdular qonaqlar,
Bacar çıxdı ortalığa yaraqla,
Vurdu onun düz ovcundan bıçaqla,
Ölənlərdən nə qorxusu Tanrının.

***

Gah qıvrıldı, gah çevrildi, gah aşdı,
Adam bir cür, yaman yüz cür ölərmiş,
Göydən düşüb yastılandı yerdə o
Adam bir cür, yaman yüz cür ölərmiş.

Çıxdı üzə aclıq, qıtlıq, quraqlıq,
Yığıncaqdır burda, yoxsa qonaqlıq,

Hər yan cadar, hər yan quyu, bataqlıq,
Adam bir cür, yaman yüz cür ölərmiş.

Üç buynuzlu, üç qarınpa, üç yoluq,
Deyir yerdə biz dirriyi pozuruq,
Qırıb eli ona sonev* qazırıq,
Adam bir cür, yaman yüz cür ölərmiş.

_____
Qəbir

***

Bacar qılınc qaldıranda, durdular,
Daş-kəsəklə, oxla onu vurdular,
Yüz-yüz artıb hər bir yanı tutdular,
Adam bir cür, yaman yüz cür ölərmiş.

Aclıq çıxdı topbuz ilə araya,
İstədi ki öz başını qoruya,
Ancaq başı düz ayrıldı yarıya,
Adam bir cür, yaman yüz cür ölərmiş.

Qıtlıq yanar qılıncını uzatdı,
Bacar uzun bizucuna əl atdı,
Vurub onu yerdən göyə ucaltdı,
Adam bir cür, yaman yüz cür ölərmiş.

***

-Böyük Tanrı, mən Bacaram, qapı aç,
Baş əyirəm, üz tuturam, qapına,
Burda məni üzüqara eləmə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı səni deyib şələnəm,
Yer göstərsən öz yerimi bilənəm,
Sən öl desən, mən də gedib ölənəm,
Baş əyirəm, üz qoyuram qapına.

Böyük Tanrı, göstər bir də yol mənə,
İşıqucu, Tanrıgücü ol mənə,
Bu çarpışda üstünlüyü al mənə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

***

Bu kim ola ona heç nə batmayır,
Öldü getdi Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.
Niyə Tanrı onu yeyib udmayıb,
Öldü getdi, Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.

Quraqlığın şaqqıldadı dişləri,
Şişdi birdən üzü, başı, döşləri,
Bacar vurdu, kəsdi, tökdü şişləri,
Öldü getdi Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.

Alpis Tanrı özün yetiş haraya,
Şimşəyi min, onu çatdır buraya,
Yelin, odun, selin burda yarayar,
Öldü getdi Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.

***

Bir səs gəldi: Mən Alpisəm, burdayam,
Tanrısıyam mən savaşın, qırğının.
Sizi qıran Bacar sizdən qoçaqdır,
Tanrısıyam mən savaşın, qırğının.

Bir savaşla yerdə nə var qıraram,
Şimşək minib yeri-göyü yararam,
Dağıdaram mən, yenidən quraram,
Tanrısıyam mən savaşın, qırğının.

Siz ya ölün, ya da mənə qovuşun,
Ya qayıdın, yer üzünə uyuşun,
Ya da qalın, görün dadın savaşın,
Tanrısıyam mən savaşın, qırğının.

***

Bacar dedi:-İtiatım, uç göyə,
Şimşək yerdə güclü olur adamdan.
Qorunarıq yeldən, seldən şimşəkdən,
Şimşək yerdə güclü olur adamdan.

Uçdu getdi üçü birdən göylərə,
Ox yağdırdı ordan Bacar hər yerə,
Şimşək çaxdı, yaxdı yeri yüz kərə,
Şimşək yerdə güclü olur adamdan.

Alpis mindi şimşəyini çapdı o,
Göy qatında İtiatı tapdı o,
Odlu şimşək qılıncını qapdı o.
Şimşək yerdə güclü olur adamdan

***

Bacar qırdı şimşəkləri ortadan,
Göydə qılınc qırıb tökür şimşəyi.
Yan elədi şimşək atın başını,
Göydə qılınc qırıb tökür şimşəyi.

Qan ələndi, ağ buludlar lil oldu,
Yağış yağdı, od-alovdan sel oldu,
Göy gurladı, çovğun oldu, yel oldu,
Göydə qılınc qırıb tökür şimşəyi.

Yerə yağdı qırıq şimşək, budaqlar,
Oxlar, yaylar, yanmış, sınmış yaraqlar,
Kəsik əllər, qanlı başlar, barmaqlar,
Göydə qılınc qırıb tökür şimşəyi.

***

Alpis dedi:-Düşək yerdə güləşək,
Şaman dedi:-Yerdə Yaman güc gəlir.
Alpis dedi:-Yer yaxşıdır savaşa,
Bacar dedi:-Yaman yerdə güc gəlir.

On gün Bacar Alpis ilə dalaşdı,
Birdən şimşək gövdəsinə dolaşdı,
Qurd dərisi, at dərisi allaşdı,
Bacar dedi,-Yaman yerdə güc gəlir.

Şaman çəkib qırdı tökdü şimşəyi,
Ancaq yandı onun əli, biləyi,
Yanıb söndü onun şaman ürəyi,
Bacar dedi:-Yaman yerdə güc gəlir.

***

-Böyük Tanrı, mən Bacaram, qapı aç,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına,
Burda məni üzüqara eləmə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı, səni deyib gələnəm,
Yer göstərsən öz yerimi bilənəm.
Sən öl desən, gedib mən də ölənəm,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına,

Böyük Tanrı, bir də göstər yol mənə,
İşıqucu, Tanrıgücü ol mənə,
Bu çarpışda üstünlüyü al mənə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

***

Atlar bir də şaha qalxdı, döş-döşə,
Cırmaqlaşdı, dırnaqlaşdı kəhərlər.
İtiatın dırnaqları töküldü,
Cırmaqlaşdı, dırnaqlaşdı kəhərlər.

Alpis vurdu yer oğluna qılıncı,
Düşdü onun kürəyindən yapıncı,
Bacar dedi:-Al, Topbuzdur, a qancıl,
Dırnaqlaşdı, cırmaqlaşdı kəhərlər.

Alpis susdu, başı keçdi qarnına,
Şimşəkləri dönüb girdi qanına,
Onun iki qolu düşdü yanına,
Dırnaqlaşdı, cırmaqlaşdı kəhərlər.

***

-Şaman, gözün aydın olsun, yüz yaşa,
Savaş-qırğın Tanrısını öldürdüm.
İnnən belə yerdə barış olacaq.
Savaş-qırğın Tanrısını öldürdüm.

İtiatın dırnaqları qaraydı,
Qıçı, başı neçə yerdən yaraydı,
Şaman qalxıb bu görümə varaydı,
Savaş-qırğın Tanrısını öldürdüm.

Bacar gəldi, düşdü yerə yanıqlı,
Köksü şimşək yanığından sarıqlı,
Neçə yerdən üzu qanlı, qabıqlı,
Savaş-qırğın Tanrısını öldürdüm.

***

Bir səs gəldi qulağına Bacarın,
-Səni sevir, görməyə də gözüm yox.
Sən öldürdün neçə-neçə Tanrını,
Səni sevir, görməyə də gözüm yox.

Mən Çiçəyəm, yeddi qızdan biriyəm,
Ölməmişəm, iyid Bacar, diriyəm,
Sən hardasan, mən də səndən bəriyəm,
Səni sevir, görməyə də gözüm yox.

Sən beş yüz il yaşayacaq ərənsən,
Ölümünü qabaqcadan görənsən,
İllərini pay-pay bölüb verənsən,
Səni sevir, görməyə də gözüm yox.

***

-Məni gözlə, gələcəyəm yanına,
Bil ki mənim olacaqsan haçansa,
Yaşa iyid, ancaq məni unutma,
Bil ki mənim olacaqsan haçansa.

Çiçək açıb döşün üstə, üzündə,
Ta çıxmazsan onda mənim sözümdən,
Öpəcəyəm o zil-qara köksündən,
Bil ki mənim olacaqsan haçansa.

Mən çiçəyəm, tək bacıyam, unutma,
Soyuq baxıb ürəyimi qanatma,
Nə özünü, nə də məni yanıltma,
Bil ki mənim olacaqsan haçansa.

***

Göy gurladı, yer çəkildi göylərə,
Yaman gəldi neçə üzdə, görkəmdə.
İlan kimi, qaban kimi, qıy kimi.
Yaman gəldi neçə üzdə, görkəmdə.

-Mənim adım yerdə, göydə Yamandır,
Bacar, səni axtarıram haçandır,
Yer ovcumda bir püfləmə samandır,
Yaman gəldi neçə üzdə, görkəmdə.

Mənəm bütün ağrıları yaradan,
Çıxardıram atı, otu sıradan,
Həm törədir, həm çıxaram aradan,
Yaman gəldi neçə üzdə, görkəmdə.

***

-Böyük Tanrı, mən Bacaram, qapı aç,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.
Burda məni üzüqara eləmə,
Baş əyirəm, üz tuturam qapına.

Böyük Tanrı, səni deyib gələnəm,
Yer göstər sən, öz yerimi bilənəm,
Sən öl desən, gedib mən də ölənəm,
Baş əyirəm, üz tutaram qapına.

Böyük Tanrı, göstər bir də yol mənə,
İşıqucu, Tanrıgücü ol mənə,
Bu çarpışda üstünlüyü al mənə,
Baş əyirəm, üz qoyuram qapına.

***

-Vuruşmağa gəlməmişəm səninlə,
Tanrı kimi hər bir yerdə varam mən.
Yandırıram, quruduram, sökürəm,
Tanrı kimi hər bir yerdə varam mən.

İstəyirsən, qal burada Tanrı ol
İstəyirsən, öl, yenidən sən doğul,
Sən mənə də çox gərəksən, ay oğul,
Tanrı kimi hər bir yerdə varam mən.

Yaxşı pislə qatışıqdır yer üzü,
Yaxşı deyil, pis olmuşam mən özüm,
Bunca bil ki, Tanrılıqda var gözüm,
Tanrı kimi hər bir yerdə varam mən.

***

Bunu deyib Yaman getdi tələsik,

Axsayırdı hərdən-birdən sağ qıçı.
Çiçək onun arxasınca gedirdi,
Axsayırdı hərdən-birdən sağ qıçı.

Bacar qalxdı İtiatın belinə,
Üzün tutdu Qobuçölün elinə,
Atı döndü Yeləsənin yelinə
Axsayırdı hərdən-birdən sağ qıçı.

On iki ay dağda-daşda yol ölçdü,
Yer altından yer üstünə o köçdü,
Atı gəldi Qobuçöldə su içdi
Axsayırdı hərdən-birdən sağ qıçı.

***

Yer üstündən çəkilmişdi düşərlik,
Yox olmuşdu Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.
Qarayara, Çiçək, Qırğın, Qızdırma,
Yox olmuşdu Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.

Oynayırdı gül çölündə uşaqlar,
Pıçıldaşıb qaynayırdı bulaqlar.
Bacar-deyib güllənirdi dodaqlar,
Yox olmuşdu Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.

Üç sonev də dayanırdı yan-yana,
Qızuçara, qurd Gücərə, Şamana,
At ilxısı yayılmışdı hər yana,
Yox olmuşdu Aclıq, Qıtlıq, Quraqlıq.

Tur söyləncі

-Ana, mənim atam hanı, hardadır,
Yollan, oğlum, get, atanı tapginən.
Harda itib, hara gedib bilmirəm,
Yollan, oğlum, get, atanı tapginən.

- Atan getdi doğmaları dalınca,
Gözləmişəm siz bu yaşa çatınca,
Gözləyincə, ondan soraq alınca,
Yollan, oğlum, get, atanı tapginən.

-Söylə, onun başı-gözü nə sayaq,
Boy-buxunu, əli, üzü nə sayaq,
Səsi, sözü, bir də özü nə sayaq,
Yollan, oğlum, get, atanı tapginən.

-Atan hündür, qol-budaqlı Gücərdir,
O bu yerdən, sən də ondan cücərdin,
Gedib tapsan, mən də burdan köçərdim,
Yollan, oğlum, get, atanı tapginən.

***

-Mən gedirəm, ana mənə uğur de,
Atam məni uzaqlardan səsləyir.
Hər oylağı, hər oymağı gəzərəm,
Atam məni uzaqlardan səsləyir.

-Oğul, getsəm, mən gedərəm, bax, belə,

Bir il yolla çatacaqsan cüt gölə,
Bu gedişlə qayıdarsan üç ilə,
Atan səni uzaqlardan səsləyir.

-Ox qabını, oxatanı götürrəm,
Yorğa atı, tunc baltanı götürrəm,
İp qayışı, ip xaltanı götürrəm,
Atam məni uzaqlardan səsləyir.

-Bu yelçəkən, o biri yan Yeləsən,
Qoy çıxmasın qabağına yolkəsən,
Kim soruşsa, hara belə, deyərsən
Atam məni uzaqlardan səsləyir.

***

Tur çox getdi, yollar yordu, yoruldu,
Bir səs onu çağırırdı uzağa.
O Tanrıydı, ya da Gücər ataydı,
Bir səs onu çağırırdı uzağa.

Yol dinmirdi, dili bağlı, uzanaq,
Çay daşları yol üstündə sızanaq,
Nə yel vardı, nə toz, nə də tozanaq,
Bir səs onu çağırırdı uzağa.

Tur çapırdı, atı yollar yorğunu,
Diskindirir leyi, qurdu, quzğunu,
Keçib çayı, yağıntını, çovğunu,
Bir səs onu çağırırdı uzağa.

-Ay səslənən qapalı səs, danış, din,
Öz doğmanla, doğmancanla qarış bir,
Alın yazın, əl yazınla barış bir,
Bir səs onu çağırırdı uzağa.

***

Gecə düşdü, Tur dayandı yolüstü,
Öz yolunu göstər mənə, a Tanrı.
Qaynaşırdı göydə qızıl ulduzlar,
Öz yolunu göstər mənə, a Tanrı.

Öz atamı tapım öpüm, bəsləyim,
Tapıntıya öz anamı səsləyim,
Ata kimi sayın-soyun gözləyim,
Öz yolunu göstər mənə, a Tanrı.

Qırğı atım məni yolda qoymasın,
Muşquruğa, marçıltıya uymasın,
Özgə evi doğma pəyə saymasın,
Öz yolunu göstər mənə, a Tanrı.

Qabaqlarda nə çox yol var, cığır var,
Hardan gəlir, hara gedir bu yollar,
Məni özün öz yolunla sən apar,
Öz yolunu göstər mənə, a Tanrı.

***

Tanrı özü göz qoymuşdu yollara,
Çapar atsız, yol Tanrısız olmayır.
At kişnəyir, yol uzanır, gün batır,
Çapar atsız, yol Tanrısız olmayır.

Bir az yey ol, bir az iti çap atım,
Bir daxmaya, bir obaya mən çatım,

Bulud dolu, duman qalın, çən qatı,
Çapar atsız, yol Tanrısız olmayır.

Çapa-çapa çəni, sisi yardılar,
Kolu-kosu yastıladıb qırdılar.
Dağ döşünün ətəyində durdular,
Çapar atsız, yol Tanrısız olmayır.

***

Bir quş gəlib qondu ağac başına,
-Qırğı atım göyərçindən qanad al.
Muncuq gözlər nəsə deyir Turərə,
-Qırğı atım, göyərçindən qanad al.

Gözəl quşu yəhər qaşı dindirir,
Turu alıb səs yönünə döndərir,
Ola bilər onu Tanrı göndərib,
Qırğı atım, göyərçindən qanad al.

-Danış quşum, ağ döşünə baş qoyum,
Danış, səni mən dinləyim yol boyu,
Hansı göydən enib sənin quş soyun,
-Qırğı atım, göyərçindən qanad al.

***

-Quş deyiləm, Qayaquşun hoyuyam,
Tanrı məni sənə əltut göndərib.
Bundan belə məni dinlə, yola çıx,
Tanrı məni sənə əltut göndərib.

Atan ölüb, önəm-öncül bir adda,
Bacar, Uçar qardaşların elatda,
Sən mənimlə ölkələr gəz bu atda,
Tanrı məni sənə əltut göndərib.

Əl tut, qaldır kimsəsizi, yazığı,
Yaxın qoyma içi ovuq qırığı,
Qoyma, əldə, eldə artsın artığı,
Tanrı məni sənə əltut göndərib.

***

-Ağ göyərçin, toxda, məni dinlə sən,
Bu səs nədir, bu sözləri kim deyir?
Harda görüb tanımısan atamı?
Bu səs nədir, bu sözləri kim deyir.

Deyirsən ki, Qayaquşun hoyusan,
Mənim böyük dibdaşımın soyusan,
Tanrımızın göydəngəlmə hayısan,
Bu səs nədir, bu sözləri kim deyir.

Hər şey mənə aydın olsa, iç olsa,
Bu yer üzü başdan-başa köç olsa,
Mən atamı görməliyəm nec olsa,
Bu səs nədir, bu sözləri kim deyir?

***

- Get bir az yat, gör yuxular nə deyir,
Məndən daha hər bir şeyi soruşma.
Tanrı məni sənə yoldaş göndərib,
Məndən daha hər bir şeyi soruşma.

Yer üzünü gəzib-gəzib dolaşsan,
Döyüşlərdə öz qanına bulaşsan,

Azğınlarla, qızğınlarla dalaşsan,
Məndən daha heç bir şeyi soruşma.

Mən Şamanam, Qayaquşam, atanam,
Kimsəsizin harayına çatanam,
Pisi atıb doğru-düzü tutanam,
Məndən daha hər bir şeyi soruşma.

***

Tur yuxladı, yuxu gördü atadan,
Qol-budaqlı bir kişiydi atası,
Dönüb gəlib axtarırdı evini,
Qol-budaqlı bir kişiydi atası.

Göz tutulub, qulaq batıb, bənz atıb,
Dayanmışdı qardan, buzdan ağ atı,
O baxırdı öz oğluna gözaltı,
Qol-budaqlı bir kişiydi atası.

-Ata, ata, xoş gəlibsən, düş atdan,
Hamı səni gözləyirdi elatda,
Bir bacım var odur gəlir, Bax adda,
Qol-budaqlı bir kişiydi atası.

***

- Mən atanam, ancaq əldən düşmüşəm,
Evimizə bir də dönə bilmərəm,
Doğmaların arxasınca gedəndən
Evimizə bir də dönə bilmərəm.

Hara getdim, doğmaları soruşdum,
Sonda gəlib Qobuçölə qovuşdum,
Çox yerlərdə çoxları ilə vuruşdum,
Evimizə bir də dönə bilmərəm.

Qobuçöldə çox genişdir çöl-meşə,
Qobuyerə yuxularda gəlmişəm,
Doğmalardan sizi doğma bilmişəm,
Evimizə bir də dönə bilmərəm.

***

Səhər oldu qanadlandı göyərçin,
Turər çapıb getdi onun dalınca,
Yollar, yallar, çöllər, göllər, meşələr
Turər çapıb getdi onun dalınca.

Çox səslədi, Göyərçini, quş hanı,
O axtardı, gəzdi o yan, bu yanı,
Quş nə durdu, nə bir yerdə dayandı,
Turər çapıb getdi onun dalınca.

-Ay atamın hoyu-soyu Göyərçin,
Hara belə sən uçursan, danış, din,
O durmadı qanad çaldı neçə gün,
Turər çapıb getdi onun dalınca.

***

Neçə adam dayanmışdı yol üstdə,
Əllərində sapand, bizuc var idi,
Birisini döyürdülər, ölümcül,
Əllərində sapand, bizuc var idi.

O oğlanın cırılmışdı üst-başı,
Uçulmuşdu yurd-yuvası dam-daşı,
Neçə dəli onun ilə yanaşı,

Əllərində sapand, bizuc var idi.

Əl uzatdı Tura sarı, durdular,
"Yardım" dedi, döş-başını yardılar,
Vurub-vurub yoruldular, durdular,
Əllərində sapand, bizuc var idi.

***

-Ay səkkizi bir yazığı döyənlər,
Niyə belə urəyidaş olubsuz.
Kişiliyi, iyidliyi unudub
Niyə belə ürəyidaş olubsuz?

Tur oğlanı alıb çəkdi tərkinə,
Bu yerlərdə hərki-hərki, kim-kimə,
-Pis baxmayın mənim belə ərkimə,
Niyə belə ürəyidaş olubsuz?

Mən gəlirəm, yaxın Qobu elindən,
Düzlük, Tanrı düşməz mənim dilimdən,
Qurtarammaz heç biriniz əlimdən,
Niyə belə ürəyidaş olubsuz?

***

At səyirtdi üstlərinə onların,
Qan-qan deyən qanlı gözlər bərəldi.
Axdı yerə neçəsinin al qanı,
Qan-qan deyən qanlı gözlər bərəldi.

Bir çoxları bu vuruşdan çəkindi,
Adamları, güclüləri tükəndi,
Tur döyüşdə döşü, başı sökəndi,
Qan-qan deyən qanlı gözlər bərəldi,

Vuruşaraq onlar düşdü ayaqdan.
Sapand daşı yağdırdılar qıraqdan,
Oxa tutdu Tur onları uzaqdan,
Qan-qan deyən qanlı gözlər bərəldi.

***

-Tur qardaşım, mənim adım Qoşardır,
Ürəyimdə qoşmalarım var sənə.
Sən qurtardın məni qancıl əlindən,
Ürəyimdə qoşmalarım var sənə.

Qolu güclü, səsi ötkəm balasan,
Qansızlardan qanı belə alasan,
Görüm belə yüz-yüz yaşa dolasan,
Ürəyimdə qoşmalarım var sənə.

Qabaqda sən, qoşmada mən yol boyu,
Dağlar ilə, daşlar ilə qolboyun,
Hara getsən ayağına baş qoyum,
Ürəyimdə qoşmalarım var sənə.

***

Tanrı mənə düz yol göstər, yolunu,
Bu tellərdə dınqır-dınqır çalaram.
Soy-sayını, hay-hoyunu götürüb
Bu tellərdə dınqır-dınqır çalaram.

Mən qoymaram el çapıla, soyula,
Haraylaram yatanları ayılar,

Söz deyərəm quzeylərə yayılar,
Bu tellərdə dınqır-dınqır çalaram.

Bundan sonra mənim Tanrım Tur olsun,
Qansızlara yer-göy, var-yox dar olsun,
Kim əl tutdu, tutan əli var olsun,
Bu tellərdə dınqır-dınqır çalaram.

***

Bulud qara, göyün qaşı qızılı,
Yol getdilər, yal aşdılar yolçular.
Göy gurladı, yağış yağdı, sel axdı,
Yol getdilər, yal aşdılar yolçular.

Bir az keçdi yer-göy susub qaraldı,
Qaranlıqda göz önləri daraldı,
Dağ başını, dağ döşünü qar aldı,
Yol getdilər, yal aşdılar yolçular.

At fınxırdı, Qoşar mahnı bəslədi,
Tur muşqurub Göyərçini səslədi,
Uzaq-uzaq yorğun yollar əsnədi,
Yol getdilər, yal aşdılar yolçular.

Daşqıranlarla döyüş söyləncі

Görüş nədir, görüşdən də uludur
Ayrılığın yollarını keçənlər.
Çatışa*dək diri olur, sonra yox,
Ayrılığın yollarını keçənlər.

Bizə dözüm gücü verən çatışdı,
Çatış istək alovuna yağışdı,
Gedib böyük görüşlərə qatışdı
Ayrılığın yollarını keçənlər.

Dözümüylə göydən ulduz qapandır,
Buludları yallayaraq çapandı,
Görüşlərdə öz yerini tapandır,
Ayrılığın yollarını keçənlər.

***

Bir elata yetişdilər, günorta,
İki gölün arasında evləri.
Adamları tez-tov, iti, tezgörən,
İki gölün arasında evləri.

Turu görüb yığılışıb gəldilər,
Çörək qoyub tək-təkinə böldülər,
Ağrı-acı söylədilər, bildilər,
İki gölün arasında evləri.

Başçıları evdən çıxdı bilincə,
Bir qız idi, ağız incə, bel incə,
Tur baş əydi o qız yaxın gəlincə
İki gölün arasında evləri.

***

-Ay qonaqlar öz yurdunuz bilibsiz
Gəlin, gəlin, göz üstündə yeriniz.

Baş əyirik açıq üzlə gələnə,
Gəlin, gəlin, göz üstündə yeriniz.

**Vüsal*

Bizim elat oba-ocaq tikəndi,
Arpa, noxud, mərci, taxıl əkəndi,
Basqınlardan başı ağrı çəkəndi,
Gəlin, gəlin, göz üstündə yeriniz.

Deyim sizə sözümüzü bu başdan,
Bərkimişik qancıllarla dalaşda,
İtirmişik çox adamı savaşda,
Gəlin, gəlin göz üstündə yeriniz.

***

- Bu yerlərin qız başçısı var olsun,
Kimdir sizi yurdunuzdan dəbərdən.
Nə çox yer var, yaşıllıq var, meşə var,
Kimdir sizi yurdunuzdan dəbərdən.

- Dünən gəlib, dillərini bilmirik,
Onlar hərdən dağla-daşla vuruşur.
Deyirlər ki, gərək hər gün qan tökək,
Onlar hərdən dağla-daşla vuruşur.

-Hayandadır o acıqan dəlilər,
Gəlib bizlə vuruşsalar yaxşıdır.
Dağla-daşla vuruşları gülüncdür,
Gəlib bizlə vuruşsalar yaxşıdır.

***

Dağ döşündə acıqanlar göründü,
Ordan yürüş, burdan duruş başladı.
Əllərində topbuz, bizuc, daşatan,
Ordan yürüş, burdan duruş başladı.

Üstlərinə yürükləndi ilk bölük,
Qaşlar çatıq, başlar yastı, burun dik,
Hər topbuzda yoğrulurdu ət-sümük,
Ordan yürüş, burdan duruş başladı.

Acıqanlar dağı-daşı gəmirdi,
Çaylar kimi dalğalandı, köpürdü,
Tur vurduqca onlar on-on gəbərdi,
Ordan yürüş, burdan duruş başladı.

***

Qanlı döyüş axşam üstü tükəndi,
Ölən, qaçan ələ düşən çox idi.
Acıqanlar çəkildilər dağlara,
Ölən, qaçan, ələ düşən çox idi.

Qoşar Turu qorumuşdu arxadan,
Dörd bir yandan qalxan qanlı dalğadan,
Daş topbuzdan, oxdan, bizuc, baltadan,
Ölən, qaçan, ələdüşən çox idi.

El başçısı Ağ yaralı belindən,
Vuruş sözü düşməyirdi dilindən,
Acıqlılar, acıqanlar elindən
Ölən, qaçan ələ düşən çox idi.

***

-Ay döyüşdə ələ düşən döyüşçü,
Niyə belə qanlısınız, acıqlı?
Dağla-daşla vuruşaraq öyünən,
Niyə belə qanlısınız, acıqlı.

- Biz hər yerdən qovulmuşuq, qaçmışıq,
Bizə orda daşqıranlar deyirlər.
Biz deyüşsüz, döyüşçüsüz heç nəyik,
Bizə orda daşqıranlar deyirlər.

-A daşqıran, qoy yaranı bağlayım,
Çox dərindir, yara səni öldürər.
Sizə qarşı biz acıqlı deyilik,
Çox dərindir, yara səni öldürür.

-Mən bilirəm siz ək-biçi sevirsiz,
Bizdə yer yox əkib-biçib, becərək.
Qovulmuşuq, dağa-daşa düşmüşük,
Bizdə yer yox əkib-biçib, becərək.

-Nə çox yer var bizim bu yer üzündə,
Gəlin sizə əkmək üçün yer verək,
Dinc oturun, dinc yaşayın burada,
Gəlin sizə əkmək üçün yer verək.

-Birləşdirir bizi yalnız acıqan,
Olmayanda, özümüzü qırırıq.
Biz yalandan daş-qayayla vuruşur,
Olmayanda, özümüzü qırırıq.

Bu sözləri söyləyincə üzülüb,
Bir ah çəkdi o yaralı keçindi.
Tur çağırdı, silkələdi, qaldırdı,
Bir ah çəkdi o yaralı keçindi.

***

Daşqıranlar əl çəkmədi, qan içdi,
Gecə yarı yürüş çəkib gələndə.
Tur yoldaydı, yaxalandı arxadan,
Gecə yarı yürüş çəkib gələndə.

Başçı qızı yatağında tutdular,
Var-yoxunu öz dalına çatdılar,
Körpələri boğub çaya atdılar,
Gecə yarı yürüş çəkib gələndə.

Biri dedi:-Öldür, boğaz üz indi,
Yiyələndik bu yerlərə biz indi,
Bu yurd-yuva innən belə bizimdi,
Gecə yarı yürüş çəkib gələndə.

***

Daşqıranlar səhər yurda doluşdu,
Gölməçələr laxta-laxta qan oldu.
Yeyib, içib, qırıb çatdı hər şeyi.
Gölməçələr laxta-laxta qan oldu.

Turu, Ağı hellətdilər yamaca,
İkisini bağladılar ağaca,
Nə su, çörək, nə də yardım bir azca,
Gölməçələr laxta-laxta qan oldu.

Turu, Ağı, səhər, axşam döydülər,

Özlərinin dillərində söydülər,
Bu qan-qada tuthatutu öydülər,
Gölməçələr laxta-laxta qan oldu.

***

Tur güc verdi, dağı-daşı titrətdi,
Daşqıranlar bir də yürüş etdilər.
O tərpətdi bağlandığı ağacı,
Daşqıranlar bir də yürüş etdilər.

Tur çıxartdı o ağacı təkindən,
Vurdu yıxdı acıqanı kökündən,
Dağ döşündə, bir yamacın dikində
Daşqıranlar bir də yürüş etdilər.

-Ay minelli, daşqıranı öldürün,
Öz gücüzü, öz soyuzu bildirin,
Siz çarpışın acıqanla dipdiri,
Daşqıranlar bir də yürüş etdilər.

***

Vurub yıxdı daşqıranı sırayla
Tur dalına şəlitlənmiş ağacla.
Topbuzçunu, oxatanı aşırdı,
Tur dalına şəlitlənmiş ağacla.

Turun səsi minelliyə hay oldu,
Acıqanlar axan selə pay oldu,
Ağırlıqda dağa-daşa tay oldu
Tur dalına şəlitlənmiş ağacla.

Bütün günü vuruş getdi çökəkdə,
Qan töküldü dağda, düzdə, ətəkdə,
Daşqıranı qovdu evdən-eşikdən,
Turdalına şəlitlənmiş ağacla.

***

-Ay minelin iyidləri, tərpənin,
Acıqanlar ətə, qana susayıb.
Birini də sağ qoymayın döyüşdə,
Acıqanlar ətə, qana susayıb.

Yer uludur, su uludur, yurd ulu,
Minellilər yumruq dolu, göz dolu,
Qoyma qaçsın, bir də gəlsin, kəs yolu,
Acıqanlar ətə, qana susayıb.

Yer-göy Tanrı, yurd-ev, elat Tanrıdır,
Daşqıranla minellilər ayrıdır,
Onlar əli, onlar üzüqanlıdır,
Acıqanlar ətə, qana susayıb.

***

Gəlib açdı Qoşar Ağı ağacdan,
Onun köksü, bir də qolu yaraydı.
O, yaralı qaplan kimi vuruşdu,
Onun köksü, bir də qolu yaraydı.

Tura yardım kəsilmişdi Qoşar, Ağ,
Köklü ağac ən qorxulu bir yaraq,
Ağın oxu şütüyürdü çox uzaq,
Onun köksü, bir də qolu yaraydı.

Acıqandan qoruyurdu Turəri,

O düz atır, tutağını düz vurur,
Topbuz ilə yeri göyə sovurur,
Onun köksü, bir də qolu yaraydı.

***

-Bizə verin, minellilər, bu yeri,
Siztək olaq, biz də min il yaşayaq,
Sizin yeri biz ki yiyən deyilik,
Siztək olaq, biz də min il yaşayaq.

-Çox yaşamaq sevinc deyil, ad deyil,
Çox yaşayan ürək gərək düz olsun.
Yerin, yurdun günün, suyun gücü az,
Çox yaşayan ürək gərək düz olsun.

Minellini min il düzlük yaşadır,
Sən də düz ol min illəri başa vur,
Yaşamaqla düzlük cütdür, qoşadır,
Çox yaşayan ürək gərək düz olsun.

***

Yer çevrəsi, dolan-dolan tanrılaş,
Bizi görən ulu Tanrı var olsun.
Hər bir yerdə onun yeri, izi var,
Bizi görən ulu Tanrı var olsun.

Dolan, dolan, apar bizi uğura,
Bulud-bulud Tanrı uğur yoğurar,
Göy günəşdən ay ulduzdan doğular,
Bizi görən ulu Tanrı var olsun.

Baxışları yanır odda, ocaqda,
Tərpənişi göldə, çayda, bulaqda,
Düzü görür yurdda, çöldə, bucaqda,
Bizi görən ulu Tanrı var olsun.

***

Yatdı gecə Tur qan-tərin içində,
Ağ Göyərçin gəlib onu səslədi.
Tur azmışdı yuxularda büsbütün,
Ağ Göyərçin gəlib onu səslədi.

Qızağ döndü öz evinə o gecə,
O diksindi Turun adı gəlincə,
Ürəyində sevgi incə, söz incə
Ağ Göyərçin gəlib onu səslədi.

İki ürək, iki gəncin istəyi,
Yaxın idi ikisinin diləyi,
Biri önər, biri dağlar çiçəyi,
Ağ Göyərçin gəlib onu səslədi.

***

Tanrı bizə sevgi verir, sevirik,
Bu Tanrının sevgisidir, ya bizim.
Bağlanırıq sözə, üzə, görüşə,
Bu Tanrının sevgisidir, ya bizim.

Suyun, yelin, sözün səsi incəlir,
Dəli baxır, bir baxışla dincəlir.
Uzaq, yaxın, kimsəsizi, kimsəli
Bu Tanrının sevgisidir, ya bizim.

Tanrı bunu çox görməsin bizlərə
Onun ilə işıq gəlir üzlərə,

Çəkim qonur yapışıqlı sözlərə,
Bu Tanrının sevgisidir, ya bizim.

***

Daşqıranlar qayıdırlar bir daha,
"Ya ölməli, ya bu yeri almalı".
Yenə dinir şaqqıldayan topbuzlar,
Ya ölməli, ya bu yeri almalı.

Minellilər bu döyüşdə çaşırlar,
Acıqanlar aşırımı aşırlar,
Kükrəyərək köpürürlər daşırlar,
Ya ölməli, ya bu yeri almalı.

Tur onların başçısıyla vuruşur,
Bir də onun ad-soyunu soruşur,
Adım Daşqır, özüm-deyir-dağ quşu,
Ya ölməli, ya bu yeri almalı.

***

Əl saxlayıb hamı baxır onlara,
Ölən ölsün, qalan kimdir, yer onun.
Tur daşqırı süpürləyir, qaldırır,
Ölən ölsün, qalan kimdir, yer onun.

Tur çəm vurur Daşqır yerə sərilir,
Yerdə boyun damarları gərilir,
Bu sözləri deyib yenə dirilir,
Ölən ölsün, qalan kimdir, yer onun.

Tur Daşqırın iki bükür boyunu,
Hamı deyir öldür, öldür Tur, onu,
Tur öldürmür soraq alır soyunu,
Ölən ölsün qalan kimdir, yer onun.

***

-Ay dəlilər, bir də bura gəlməyin,
Nə qədər ki, minelli var bu yerdə.
Siz əzilib dağılarsız bu sayaq,
Nə qədər ki, minelli var bu yerdə.

Bu yerlərə qonaq kimi gəliniz,
Bu acığı ürəyizdən siliniz,
Bu yerləri tutmaq olmaz, biliniz,
Nə qədər ki, minelli var bu yerdə.

Mən bu yerin ərəniyəm adım, Tur,
Qızağ mənim sevgim, soyum, odumdur,
Onun yurdu mənim ana yurdumdur,
Nə qədər ki, minelli var bu yerdə.

***

Döyüş bitir Qızağ durur utancaq,
Hamı gəlir ərən Tura baş əyir.
Bulud enir qan izini silməyə,
Hamı gəlir ərən Tura baş əyir.

İki başçı, iki sevər üz-üzə,
Haray düşür, səs yayılır göy, düzə,
"Qoy kürəkən olsun böyük Tur bizə"
Hamı gəlir ərən Tura baş əyir.

Qoşar alır dınqırını dindirir,
Qan-qadanın alovunu söndürür,

Döyüşləri toy-düyünə döndərir,
Hamı gəlir böyük Tura baş əyir.

***

-Ay minelli, dirielli iyidlər,
Acıqanlar bura bir də gələcək,
Ayıq olun, əlbir olun, ər olun,
Acıqanlar bura bir də gələcək.

Sısqa olur acıqanı olmayan,
Ona qarşı gücə, öcə dolmayan,
Vurub, yıxıb yarağını almayan,
Acıqanlar bura bir də gələcək.

Biz Minelli minillərin sayıyıq,
Dədələrin yer üzündə payıyıq,
Qardaşlığın, toplaşlığın tayıyıq,
Acıqanlar bura bir də gələcək.

***

-Çatsın sənə, səsim, sözüm, qanadım,
Dirrik quşu qon çiynimə, yalaşaq.
Sənsən mənə uğur verən, güc verən,
Dirrik quşu qon çiynimə, yalaşaq.

Mən səndəyəm, sən məndəsən, varcığım,
Bu görkördə dağarcığım, darcığım,
Varlığıma od dolduran odçuğum,
Dirrik quşu qon çiynimə, yalaşaq.

Min il birgə yer üzündə yaşarıq,
Mahnı, söyləncə, qoşma, yallı qoşarıq,
Dağlar diklər, yallar, yollar aşarıq,
Dirrik quşu qon çiynimə, yalaşaq.

***

-Nə gözəldir başçım Turun Qızağı,
Oğlu olsun əl barmaqlar sayında.
Yeri-yurdu güdən oğul gərəkdir,
Oğlu olsun əl barmaqlar sayında,
Qızı olsun gül yarpaqlar sayında.

Gözəl Qızağ bu ellərin varıdır,
O ər ilə, qangül* ilə yarıdır,
Qızı ərlər, oğlu verən Tanrıdır,
Oğlu olsun əl barmaqlar sayında,
Qızı olsun gül yarpaqlar sayında.

Qızağ ərən, Qızağ sarı çiçəkdir,
O döyüşdə döyüşçüyə dirəkdir,
Qaharılmaz bir qoldur, o, biləkdir,
Oğlu olsun əl barmaqlar sayında,
Qızı olsun gül yarpaqlar sayında.

***

-Nə deyirsən, yollum Qoşar,
Qızağ baldır, dil göynədir.
Gözəllikdə tayı hanı,
Qızağ baldır, dil göynədir.

İncəlikdə yuxam olsun,
Doğsun, neçə çağam olsun,
Döyüşlərdə arxam olsun,
Qızağ baldır, dil göynədir.

***Lalə**

Yollar bizi yol elədi,
Ocaq çatdı kül elədi,
Mənim sevgim gül elədi,
Qızağ baldır, dil göynədir.
***
Görgör iki boyadandır,
Bir üzü ağ, biri qara.
Ölüm, olum, sevinclə yas,
Bir üzü ağ, biri qara.

Biri sağdır, biri soldur,
Sevinci az, yası boldur,
İkiyanlı uzun yoldur,
Bir üzü ağ, biri qara.

Uzaq dayan qarasından,
Ağrısından, yarasından,
Qal ikisi arasında,
Bir üzü ağ, biri qara.
***
Soraq verdi gözətçilər,
Neçə qaçqın dolub elə.
Pal-paltarı cırıq-cırıq,
Neçə qaçqın dolub elə.

Sürülərək soyulmuşlar;
Tapdalanıb döyülmüşlər,
Alçalaraq əyilmişlər,
Neçə qaçqın dolub elə.

Tur baxırdı yazıq-yazıq
Əli sınıq, qıçı sınıq,
Geyim didik, paltar cırıq,
Neçə qaçqın dolub elə.
***
-Ay başçılar, başbilənlər,
Köləlikdən biz qaçmışıq,
Ay Minelli, Dirielli,
Köləlikdən biz qaçmışıq.

Nə qamçılar, nə acılar,
Nə yaralar, nə sancılar,
Basıb kəsir o qancıllar,
Göləlikdən biz qaçmışıq.

Üzüb keçdik doqquz çayı,
Yollardayıq neçə ayı,
Qapınızdan qaytarmayın,
Köləlikdən biz qaçmışıq.

Qaçqın söyləncі

Soraqçılar soraq verdi: Qovurlar
Dəclə, Fərat qırağından elləri.
Kölə kimi yabançıya satırlar
Dəclə, Fərat qırağında elləri.

Başçıların qılıncı var əlində,
Qırır, çatır kim üz-üzə gələndə,
İki yerə parçalayır belindən
Dəclə, Fərat qırağında elləri.

Minellilər bu soraqdan odlanır,
Turla birgə yaraqlanır, atlanır,
Görən kimdir o acıqan yad sanır
Dəclə, Fərat qırağında elləri.

***

Gəlir qonur yəhər üstə yavaşca
Səhər tezdən deyir Tura Göyərçin:
Birdillidir sizlə onlar,-söyləyir,
Səhər tezdən deyir Tura Göyərçin.

Yardım elə, onlar yardım diləyir,
Qoy qırılsın köləliyin biləyi,
Gedin orda qanla qanı bələyin,
Səhər tezdən Tura deyir Göyərçin.

İti qılınc qız-gəlini doğrayır,
Qılınc yeri qan fışqırır, ağrıyır,
Haray səsi ürəkləri dağlayır,
Səhər tezdən Tura deyir Göyərçin.

***

Qızağ Turu yola salıb qayıtdı,
Yolda qaçqın, yolda köçkün, didərgin.
Onlar keçdi Suböləni, Duzgölü,
Yolda qaçqın, yolda köçkün, didərgin.

Qoşuldular Tura yüz-yüz, getdilər,
Gəldikləri yolu bir də ötdülər,
Yol göstərdi naxırçılar, kəndlilər,
Yolda qaçqın, yolda köçkün, didərgin.

Qayıdanlar yurd-yuvadan qovulub,
Ev-eşiyi yanıb göyə sovrulub,
Ölüm-itim, qan-qadadan yorulub,
Yolda qaçqın, yolda köçkün, didərgin.

***

Çayı keçib meşəlikdə durdular,
Tur minelli toplumuna söylədi:
Hamı yaraq tapmalıdır özünə,
Tur minelli toplumuna söylədi.

Gecə, güdün, səpələnin hər yana,
Qoymayın ki acıqanı oyana,
Yarağını alın, qatın al qana.
Tur minelli toplumuna söylədi.

İnnən belə istəyimiz yaraqdır,
Yaraqlımız ayıq quşdan oyaqdır,
Bizə düzlük, bir də Tanrı dayaqdır,
Tur minelli toplumuna söylədi.

***

Yaraqlılar yavaş-yavaş çoxaldı,
Soraq tutdu el-obalar bu işdən.
Çaylar, göllər, körfəz suyu boyunca
Soraq tutdu el-obalar bu işdən.

Gözəllərin ağlar qalıb gözləri,
Satırdılar hər gələnə qızları,
Acıqana beşi, onu yüzləri,
Soraq tutdu el-obalar bu işdən.

Tur toplumu yürüş edir körfəzə.
Kölələri acıqandan aldılar,
Körfəz boyu haray-həşir saldılar,
Soraq tutdu el-obalar bu işdən.

***

- Vurun, alın, qız-qadını götürün,
Tanrılıqdır qız-qadına əl tutmaq,
Bizim qızıl damarımız söyləyir,
Tanrılıqdır qız-qadına əl tutmaq.

Ay minelli, Dirielli. Birelli,
Tut oğrunun boğazından beş əlli,
Damarına güc yığ yüz il, min illik,
Tanrılıqdır qız-qadına əl tutmaq.

Acıqanı vurun, yerə yatırın,
Yaraqları, pal-paltarı götürün,
Nə götürsəz qaçqınlara yetirin,
Tanrılıqdır qız-gəlinə əl tutmaq.

***

Tur toplumu ara-sıra bərkiyib,
Qılınc vurmaq, qalxan tutmaq öyrənir.
Balta, bizuc, ox atmağın öz yeri,
Qılınc vurmaq, qalxan tutmaq öyrənir.

Acıqanın toplumu çox, gücü çox,
Köləliyin körfəz boyu köçü çox,
Minellinin istəyi çox, suçu çox,
Qılınc vurmaq, qalxan tutmaq öyrənir.

-Tur gəlməyib güzgü suya baxmağa,
Yaşıl-yaşıl hündürlüyə qalxmağa,
"Tez-tez ova, ovçuluğa çıxmağa,
Qılınc vurmaq, qalxan tutmaq öyrənir.

***

Balasqelə çatar-çatmaz, dedilər,
Tur toplumu yürüş edir körfəzə.
Dillisindən, ellisindən güc yığıb
Tur toplumu yürüş edir körfəzə.

Yayılıblar Qobuyerdən Qobuya.
Çevriliblər elə yurda, obaya,
Su yolunu üzümüzə qapayan
Tur toplumu gəmilərə doldular.

Qoşularsa bu topluma el bir az,
Bu önərə üstün gələn güc olmaz,
Sonra Turun dik burunu ovulmaz
Tur toplumu yürüş edir körfəzə.

***

Bu il yaman isti düşdü körfəzə,
Balasqlılar yayındılar döyüşdən.
Çiy yumurta qumda bişdi istidən,

Balasqlılar yayındılar döyüşdən.

Acıqanı qorxu alıb yahaltdı,
Döyüşlərdən qaçanını çoxaltdı,
Tur öc deyən harayını ucaltdı,
Balasqlılar yayındılar döyüşdən.

Tur onların kəsdi sudan yönünü,
Qoymadılar suya basa gönünü,
Döndərdilər qum çölünə yönünü,
Balasqlılar yayındılar döyüşdən.

***

Çıxan çıxdı, qalan batdı qumlara,
Tanrı bizə çox görməsin bunları.
Minelliydi acıqana güc gələn
Tanrı bizə çox görməsin bunları.

Qum dənizi sonev oldu onlara,
Son qoyuldu axıdılan qanlara,
Bu vuruşlar çatdı sona, sonlara
Tanrı bizə çox görməsin bunları.

Gecə düşdü qoyun-quzu bəyirdi
Quş dalğalar, oynaq sular səyirdi,
Pambıq bulud yağdı yağış əyirdi,
Tanrı bizə çox görməsin bunları.

***

Qoşar qapdı dınqırını, çalhaçal,
Ortalıqda ağlayan kim, gülən kim.
Sarmaşıqlı tapmacalar oxudu,
Ortalıqda ağlayan kim, gülən kim.

-Ay dilibir, könlü yuxa ellərim,
Qoşar açsın bu düyünlü sözləri.
Dınqırıyla gəlib çıxsın ortaya,
Qoşar açsın bu düyünlü sözləri.

-O nədir ki, göydən enər, fışıldar,
O nədir ki buna bənzər qıjıldar,
İkisinə bənzərlisi işıldar,
Qoşar açsın bu düyünlü sözləri.

-Ay dilibir, qılınc tutan iyidlər,
O qılıncdır enən çağı, fışıldar,
O birisi Dəclə, Fərat çayıdır
Axar-axar enişlərdə qıjıldar.
İkisinə oxşayanı günəşdir,
Qılınc kimi, çaylar kimi işıldar.

-O nədir ki, gözü, başı üzü yox,
Doğduqları köçər gedər ölümlə.
Doğub artıb yaşadıqca o ölmür,
Doğduqları köçüb gedər ölümlə.

-O yer üstə səpələnmiş elimdir,
Doğub, artar- yaşadıqca o ölməz,
Doğduqları ölər onun yolunda
Doğub artar yaşadıqca o ölməz.

-O nədir ki, başçılardan qabaqdır,
Ağzı gülər, gözü qaynar bulaqdır,
El-obanı sel aparsa od yaxsa
Ağzı gülər, gözü qaynar bulaqdır.

-O uşaqdır, başçılardan qabaqdır,
O ötkəmdir buyuruqdan uzaqdır,
Ana südü qayğısıyla yaşayır,
Ağzı gülər, gözü qaynar bulaqdır.

***

Səhər ellər al Günəşi hayladı,
Od qalayıb at kəsdilər Günəşə.
O qovmuşdu acıqanı bu yerdən,
Od qalayıb at kəsdilər Günəşə.

Səhər hamı başıaçıq, yarımlüt
Dodaqlarda həm yalvarış, həm öyüd,
"Ulu Günəş Yer üzünə sən böyük"
Od qalayıb at kəsdilər Günəşə.

Günəş qalxdı alovlandı, od oldu,
Günəşləndi hamı onla cüt oldu,
Yerdə varlıq ağac, çörək, ot oldu,
Od qalayıb at kəsdilər Günəşə.

Hamı çökdü yalvarışla diz üstə,
İsti quma baş söykədi üz üstə,
"Böyük Tanrı nə buyursan, göz üstə"
Od qalayıb at kəsdilər Günəşə.

***

Gah dənizdən, gah da dağdan çıxırsan,
Günəş, bizim bu ellərə hayan ol.
Biz səninik, biz səndəyik, sən olduq,
Günəş, bizim bu ellərə hayan ol.

Sən veribsən bu varlığı bizlərə,
Gözəlliyi bitərliyi düzlərə,
Yer seçməyi, düz görməyi gözlərə,
Günəş, bizim bu ellərə hayan ol.

İstin, boyan, işıqlığın qanımda,
Odlu qaynar baxışların alnımda
Biz köləyik harda olsaq, yanında,
Günəş, bizim bu ellərə hayan ol.

***

-Min il əvvəl Günəş qonub dənizə,
Qoşa dəniz coşub, qalxıb qaynayıb.
Buzlaqlarda buz əriyib su olub
Qoşa dəniz coşub, qalxıb, qaynayıb.

Deyirlər ki, Tanrı gəlib bu yerə,
Tanrı çimir on min ildən bir kərə,
İşıqlanıb Dəclə, Fərat, Mərmərə,
Qoşa dəniz coşub, qalxıb, qaynayıb.

Bir yol bizə gizli qonaq gəlib o,
Soyumuzu, günümüzü bilib o,
Yeri, suyu aramızda bölüb o,
Qoşa dəniz coşub, qalxıb, qaynayıb.

***

Qoşar, yatırt dınqırına sözləri,
Söz incisi gəlib bizə Tanrıdan.
İşıqlandır Tanrı kimi üzləri,

Söz incisi gəlib bizə Tanrıdan.

Oyanışa, inanışa yatan o,
Ürəklərə, beyinlərə batan o,
Tanrıların qapısına çatan o,
Söz incisi gəlib bizə Tanrıdan.

Söz yiyəsi Tanrılara yaxındır,
Söz çörəyim, suyum, ətim, yağımdır,
Bu gün coşub söz söyləmək çağımdır,
Söz incisi gəlib bizə Tanrıdan.

***

-Bir gözəli köləliyə qatdılar,
Qadan alım, məni apar, onu yox.
O bu elin güzgüsüdür, gözüdür
Qadan alım, məni apar, onu yox.

O kölədir, mən də onun köləsi,
Hanı eldə gözəllikdə beləsi,
Getsə bir də görən haçan gələsi,
Qadan alım, məni apar, onu yox.

O gözəldir, incə boyu-buxunu,
Alıb mənim dincliyimi, yuxumu,
Ala, verim bütün varım-yoxumu,
Qadan alım, məni apar, onu yox.

***

Qoşar ötür, dınqır-dınqır, çalhaçal
Tur oturub düşünürdü bayaqdan.
Ortalıqda ağlayan kim, gülən kimi,
Tur oturub düşünürdü bayaqdan.

"Gərək toplum yürüşlərə tuş olsun,
Acıqanı didib sökən diş olsun
El saxlayan, el qoruyan baş olsun,
Tur oturub düşünürdü bayaqdan.

Buzlaqlardan bura kimi yol on ay,
Orda qışdır bütün ili, burda yay,
Yığacağam bu ellərdən yüz alay,
Tur oturub düşünürdü bayaqdan".

***

Bu el işlək, ürəyidüz, inanan,
Buna başçı, başbilənlər gərəkdir.
Bunlar ilə yer üzünü tutarsan,
Buna başçı, başbilənlər gərəkdir.

Gərək gedib hündür yerdə oturaq,
Alay-alay döyüşçünü artıraq,
Kükrəmələr dalğasını yatıraq,
Buna başçı, başbilənlər gərəkdir.

Gərək böyük, kiçik yeri saxlana,
Elin başı bir başçıya bağlana,
Hamı ağır yürüşlərdə yoxlana,
Buna başçı, başbilənlər gərəkdir.

***

Toplum bizi köləlikdən qurtarar,
Qurtarmasa ellər mənə nə deyər.
Yüz minləri öz dalımca aparram,
Aparmasam ellər mənə nə deyər.

Yoxsa bizə son qoyacaq kölәlik,
Yurd olmasa biz qırılıb ölərik,
Mən başbilən olmalıyam hələlik,
Olammasam ellər mənə nə deyər.

Tanrı məni sınağa çək, düz elə,
Əlimi od, ürəyimi buz elə,
Qanlını bir, yollumuzu yüz elə
Eləməsəm ellər mənə nə deyər.

Bir səs gəldi, Tur o səsi eşitdi,
Oxuyurdu yaxınlıqda Göyərçin.
"Tanrı sənə öz yolunu göstərib",
Oxuyurdu yaxınlıqda Göyərçin.

Get Əkbitən olan döşdə Başev sal,
Əkənlərdən, biçənlərdən vergi al,
Bu elləri yaşat, işlət, yüz ucalt,
Oxuyurdu yaxınlıqda Göyərçin.

Sən düz olsan yer üzünü tutarsan,
Çox yurdları öz yurduna qatarsan,
Yalnız onda istəyinə çatarsan,
Oxuyurdu yaxınlıqda Göyərçin.

***

Uca dağın ətəkləri sıldırım,
Sıldırımlar, sürüşmələr qorxulu,
Dörd bir yanı dərin-dərin uçurum,
Sıldırımlar, sürüşmələr qorxulu.

Acıqanlar bura gəlib çıxammaz,
Eli boğub, yurd-yuvanı yıxammaz,
Ona durub yuxarıdan baxammaz,
Sıldırımlar, sürüşmələr qorxulu.

Uçurumlar ağ buludla doludur,
Lüt qayalar Günəş kimi uludur,
Şiş zirvələr ulduzların yoludur,
Sıldırımlar, sürüşmələr qorxulu.

***

Ellər Turu başa düşüb duydular,
Onlar döyüş ərəninə baş əydi.
Daş kəsdilər, uca evlər saldılar
Onlar döyüş ərəninə baş əydi.

Dörd bir yanda sıx-sıx taxıl əkdilər,
Bura qaynar bulaqları çəkdilər,
Neçə-neçə su saxlancı tikdilər,
Onlar döyüş ərəninə baş əydi.

Əkbitənin adı düşdü dillərə,
Gedib çatdı uzaq-uzaq ellərə,
Kətmən səsi düşdü yaşıl çöllərə
Onlar döyüş ərəninə baş əydi.

Əkbitən söyləncі

Tanrı bura işıq tökdü, var, gəlir,
Çox gözləri qamaşdırdı Əkbitən.

Uca durunc*, qonaq evi, körpü, yol,
Çox gözləri qamaşdırdı Əkbitən.

Var apardı bura sevinc gətirən,
Var götürdü arpa, buğda bitirən,
Nə çapqınçı, nə dağıdıb itirən,
Çox gözləri qamaşdırdı Əkbitən.

Tur burada Başev saldı, şah oldu,
O söykəndi Əlvət dağa, dağ oldu,
El qurtardı acıqandan, sağ oldu,
Çox gözləri qamaşdırdı Əkbitən.

***

Adam gəldi, Misireldən, Çineldən,
Aşdı, daşdı hər bir yerdə satallar.
Quş südü də soruşsaydın tapardın,
Aşdı, daşdı hər bir yerdə satallar.

**Qala*

Vergi Başev saxlancında bol idi,
Toplum şaha söykənc idi, bel idi,
Var axırdı, el içində sel idi.
Aşdı, daşdı hər bir yerdə satallar.

Alver üçün hamı gəlir bu yerə,
Ağsaqqallar sağol dedi Turərə,
Həm bilikli, həm sarsılmaz bir ərən,
Aşdı, daşdı hər bir yerdə satallar.

***

Qızağ gəldi, sağ, solunda uşaqlar,
Qarşıladı şah minelli gəlini.
Yollar, evlər, qız-gəlinlər sevincək,
Qarşıladı şah minelli gəlini.

Çoxdan idi ayrılmışdı Qızağdan,
Var, güc, yaraq göndərirdi uzaqdan,
Yol üstündə gözləyirdi bayaqdan,
Qarşıladı şah minelli gəlini.

Əkbitənin gün-günəşli günündə,
Var çatılmış yük atları önündə,
Minellinin ər geyimi əynində,
Qarşıladı şah minelli gəlini.

Sevinc, inam gətirmişdi bu gəlin
Əkbitənin Başevinə, elinə,
Tanrı özü göndərmişdi onları,
Əkbitənin Başevinə, elinə.

Ata, bala, ərlə arvad görüşdü,
Bu görüşə çoxu baxıb irişdi,
Qızağ güclü arxa idi, döyüşdü,
Əkbitənin Başevinə, elinə.

Sevinsə də çox başçılar, böyüklər,
Az deyildi vecsiz, yersiz dönüklər,
Az deyildi vecsiz, yersiz kötüklər,
Əkbitənin Başevinə, elinə.

***

Ucalsa da Turər şahın Başevi,
Ev-eşiyi dolandıran qadındır.
Güclü olsa, cılız olsa, yenə də
Ev-eşiyi dolandıran qadındır.

Şahda gözü olan qızlar çəkildi,
Çox ilişkən yer-yuvalar söküldü,
Burda yeni inam evi tikildi,
Ev-eşiyi dolandıran qadındır.

İki oğul, əkiz bala, boy, buxun,
Köpək dişi laxlamışdı çox çoxun,
Qızağ idi şahın bircə var-yoxu,
Ev-eşiyi dolandıran qadındır.

***

Oğulların gənc görkəmi gözəldi,
Düzər idi, Yüzər idi adları.
Əllərində tutaq*, bizuc, ox, qılınc,
Düzər idi, Yüzər idi adları.

Oğul verir Tanrı iyid ellərə,
Turər kimi adı düşür dillərə,
İki qardaş at qovurlar çöllərə,
Düzər idi, Yüzər idi adları.

İki qardaş ocaqevə çatırlar,
Böyük Tanrı işığına batırlar,
Yalvarışı inanışa qatırlar,
Düzər idi, Yüzər idi adları.

_____

* ***Sipər***

İNAM SÖYLƏNCİ

Soraqlaşdı Balasq, Misir, Çin, Asur,
Turər şahın torpaqları genişdir.
Qız verməyə, qız almağa çalışdı,
Turər şahın torpaqları genişdir.

Əkbitənin suyu, çölü, düzü var,
Acıqanın bu ölkədə gözü var,
"O bizimdir, bunun geci, tezi var",
Turər şahın torpaqları genişdir.

Misir şahı səsləyirdi yardıma,
Əltut gəlsin böyük Misir yurduna,
Çıxsın lapdan Balasqelin ardına,
Turər şahın torpaqları genişdir.

***

Yer üzünün yerdə, göydə yazısı,
Əli olan əl tutmuşdur əlsizə.
Burda hamı borc bilmişdir əltutu,
Əli olan əl tutmuşdur əlsizə.

Yıxılan ev, sınan budaq, şişən çay
Ürəklərə salır qorxu, səs, haray,
Yardım etsin gərək bunca köç, alay,
Əli olan əl tutmuşdur əlsizə.

İsti əlin arxasında ürəkdir,
Əlin özü elə ürək deməkdir,
Ürək ələ, əl ürəyə gərəkdir,
Əli olan əl tutmuşdur əlsizə.

***

Qızağ gecə çox yalvardı-yaxardı,
Şah dedi ki, getməliyəm yardıma.
-Bəlkə səni aldadırlar, yorurlar,
Şah dedi ki, getməliyəm yardıma.

-Acıqandı Balasq Asur, Misirlə,
Yaraqlanıb onlar tuncla, dəmirlə,
Çaşdırırlar bizi izlə, ləpirlə,
Şah dedi ki, getməliyəm yardıma.

-Mən gedəndə oturarsan yerimdə,
Geri durma işdə-gücdə ərindən,
Gəlsəm giley eşitməyim birindən,
Şah dedi ki, getməliyəm yardıma.

***

-Sən ölkənin qoruyarsan adını,
Qan çiçəyim, oturarsan yerimdə.
Mən qayıtsam, qayıtmasam, bunu bil,
Qan çiçəyim, oturarsan yerimdə.

-Təkcə günü sən gətirmə üstümə,
Su çilənər istəyimə, istimə,
Son qoyulmaz onda acı tüstümə,
Sən gedəndə oturaram yerində.

-Mən üstünlük çələngilə gələrəm,
Bircə səni öz sevgilim bilərəm,
Gələmməsəm, el yolunda ölərəm,
Qan çiçəyim, oturarsan yerimdə.

***

Yaraqlandı, yəhərləndi Turərşah,
Qızağ – deyə çox düşündü, daşındı.
Bir səs gəldi qulağına: "getmə, şah!"
Qızağ-deyə çox düşündü, daşındı.

Sonra çapdı, getdi körfəz yoluna,
O baş qoydu Qırğıatın yalına,
Ta baxmadı körfəzəcən dalına,
Qızağ-deyə çox düşündü, daşındı.

"Dağ çiçəyi, qoşa balam anası,
Dirielin qartal qanad sonası,
Cüt oğlumun sarı çiçək laylası,
Qızağ-deyib çox düşündü, daşındı".

***

Yüz min yürük arxasınca gedirdi,
Şah çapırdı arxasına baxmadan.
Qara bulud bürümüşdü Günəşi,
Şah çapırdı arxasına baxmadan.

«Gəmilərim boğazlardan ötüncə,

Yorulmayaq gərək Misrə yetincə,
Quru yollar qarış-qarış bitincə,»
Şah çapırdı arxasına baxmadan.

Öndə çapır gedir Misir elçisi,
Misir dili bilən qoca dilçisi,
Sağ yanında bələdçisi, çölçüsü,
Şah çapırdı arxasına baxmadan.

***

Şah gecəni oyaq qaldı, yatmadı,
Su boğazı xarıldayıb dururdu,
Çölçüsünü, dilçisini səslədi,
Su boğazı xarıldayıb dururdu.

Onlar dedi, soraq yoxdur döyüşdən,
Nə dənizdə, nə quruda, nə döşdə,
Bu nə işdir, baş açmırıq bu işdən,
Su boğazı xarıldayıb dururdu.

Bir hənirti yatır sanki bölgədə,
İkilik var suda, dağda, kölgədə,
Gərək bunca çıxmayaydım ölkədən,
Su boğazı xarıldayıb dururdu.

***

-Aldansaq da getməliyik bu yolla,
Ürək bizi aldatmayır, düz deyir.
Biz yardıma üz tutmuşuq, gedirik,
Ürək bizi aldatmayır, düz deyir.

Dirrik bizdən düz olmağı istəyir,
Tanrı qalxıb ucalmağı istəyir,
Ürək ondan güc almağı istəyir,
Ürək bizi aldatmayır, düz deyir.

Otuz minlə mən çəkilim bəriyə,
Yetmiş minlə siz qayıdın geriyə,
Birdən onlar ölkəmizə yeriyər,
Ürək bizi aldatmayır, düz deyir.

***

Gecə düşdü, toplum döndü geriyə,
Çölçü, dilçi sağollaşdı şah ilə.
Yetmiş min ər qaranlıqda əridi,
Çölçü, dilçi sağollaşdı şah ilə.

–Qızağ şaha gedin deyin olanı,
Şah buyurur seçsin düzü, yalanı,
Qayıdaram yığıb olan-qalanı,
Çölçü, dilçi sağollaşdı şah ilə.

Gedin deyin öz-özünə inansın,
Hamı, hər nə gərək yüz il sınansın,
Başbiləni pisdiklənsin, qınansın,
Çölçü, dilçi sağollaşdı şah ilə.

***

İlk döyüşü qarşıladı dənizdə,
Qanlı sular, yaşıl sular qol-boyun.
Aldatmışdı balasqlılar Mineli,
Qanlı sular, yaşıl sular qol-boyun.

Şah biçirdi sağı, solu, qabağı,
Dəyişirdi tez-tez qanlı yarağı,

Gəmi, qayıq, dəniz – ölü yatağı,
Qanlı sular, yaşıl sular qol-boyun.

Aldatmışdı şahı Balasq kralı,
Min ağaclar Əkbitəndən aralı,
Otuz min ər ölü, diri, yaralı,
Qanlı sular, yaşıl sular qol-boyun.

***

Balasqlılar gəzir, şahı tapmayır,
Onlar üçün şah Mindiyar deməkdir.
Şah seçilmir nə paltarda, nə üzdə,
Onlar üçün şah Mindiyar deməkdir.

Kölə düşüb basılanlar sınmayır,
Onlar Balasq dillərini qanmayır,
Şahı sevir onlar, şahdan dönməyir,
Onlar üçün şah Mindiyar deməkdir.

Deyən olmur Turər budur, ya odur,
Deyirlər ki, geri döndü, qaçdı Tur,
Kölə düşən bir-birinə əl tutur,
Onlar üçün şah Mindiyar deməkdir.

***

Kölə düşüb Turər əl-əl satılır,
O hər yerdə kimliyini gizlədir.
İnanmayır daha düzə, yalana,
O hər yerdə kimliyini gizlədir.

Bir bahalı kölə odur satışda,
Qılınc vuran, bizuc atan yarışda,
Verilməyir ona bircə quruş da,
O hər yerdə kimliyini gizlədir.

O öyrənir oxumağı, yazmağı,
Başbilənə yandan qulaq asmağı,
Döyüləndə, söyüləndə susmağı,
O hər yerdə kimliyini gizlədir.

***

Balasqeldə çoxlu böyük tanrı var,
Dəniz, Günəş, Sevgi, Sevinc tanrısı.
Gör-gör bütün tanrıların əlində.
Dəniz, Günəş, Sevgi, Sevinc tanrısı.

Hərəsinin çağırışı, öyüdü,
"Məni sevin, məni görün, böyüdün",
Bir tuturlar al içkiylə ağ südü,
Dəniz, Günəş, Sevgi, Sevinc tanrısı.

"Ay tanrılar, mənə dözüm veriniz,
Məndə gücü, bacarığı görünüz,
Gözlər məni mənsiz qalan yerimiz,
Dəniz, Günəş, Sevgi, Sevinc tanrısı.

***

Qoşar, Gücər, başçı, bilər* nə varsa,
Kölələkdə hamılığa paylanar.
Sızıldayan, ufuldayan deyimlər
Kölələkdə hamılığa paylanar.

***Alim*

Genişliyə uçar geniş duyğular,
Quru yerdə daşdan ağır yuxular,

Mahnılarda acı-acı sorğular
Köləlikdə hamılığa paylanar.

Kölə açar öz suçunu yolluya,
Hər an arzu köhlənini yallayar,
İplərini didər, qırar, tollayar,
Köləlikdə hamılığa paylanar.

***

- Ağ qolların Minel qızı
Göz önümdən çəkilməyir,
Göz yumuram, yaş tökürəm,
Göz önümdən çəkilməyir.

Necə oldu Düzər, Yüzər,
Söylə, nələr olub, nələr?
Doğma yerlər, doğma ellər
Göz önümdən çəkilməyir.

Çox uzandı bu kölələlik,
Sınma, yaşa, döz hələlik,
Bir beləlik, bir eləlik
Göz önümdən çəkilməyir.

***

Tur Başevdə döşəməni silirdi,
Bilərdən də çox-çox bilən gəzərdir.
Oturmuşdu ağsaqqallar, bilərlər,
Bilərdən də çox-çox bilən gəzərdir.

- Mindiyarda qonaq qaldım ayyarım,
Bu ölkənin gen torpağı, bol varı,
Adamları qaraşındır, ağ, sarı,
Bilərdən də çox-çox bilən gəzərdir.

İnanışda bizi min yol ötüblər,
Düşüncədə çox qabağa gediblər,
Yelçəkəndən yeləsənə artıblar,
Bilərdən də çox-çox bilən gəzərdir.

***

–Diriliyi od-ocaqda görürlər,
Onlar üçün dirrik ulu Günəşdir.
Deyirlər ki, çöldür, içdir hər adam,
Onlar üçün dirrik ulu Günəşdir.

Deyir hər kəs öz içindən çüyərir,
Çöl torpağa, iç günəşə köçəri,
İç qalandır, çöl ötəndir, ötəri,
Onlar üçün dirrik ulu Günəşdir.

Dirrik nədir? İçin, çölün birliyi,
Ölüm yeni başlanğıcı dirriyin,
Günəşdədir uçar için dincliyi,
Onlar üçün dirrik ulu Günəşdir.

***

-Odəri var, Şamanı var onların,
İnanışda ikisi də uludur.
Biri eldə, biri ocaq başında,
İnanışda ikisi də uludur.

Odər deyir, Mitra Tanrıbaşıdır,
Deyir, hər şey bir-birinə qarşıdır,
Ölüm, olum yerin yazı, qışıdır,

İnanışda ikisi də uludur.

Şaman deyir, göylərdədir qulağım,
Çağırıram yerə uçar, uçağı,
O, Tanrıdan verir mənə sorağı,
İnanışda ikisi də uludur.

***

Şaman deyir, göydən çatır söz bizə,
Olacağı o söyləyir düz bizə,
Acıqanıq, gərəkliyik biz bizə,
Odər, Şaman – ikisi də uludur.

Odər deyir, mən Tanrının səsiyəm,
İnanışın, doğruluğun özüyəm,
Göyün yerə, yerin göyə sözüyəm,
Odər, Şaman – ikisi də uludur.

Şaman deyir, "adam" sözü "atam"dır,
Atam ilkin yerə gəlib çatandır,
Yer-göy mənim ilk atamdan yarandı,
Odər, Şaman – ikisi də uludur.

***

-Mindiyarın tanrıları yeddidir,
Hər tanrının öz doğrulu*, öz yeri,
Yaranışda yeddi qatdır yaşayış,
Hər tanrının öz doğrulu, öz yeri.

Su, od, yer, göy, dağ, ot, inək tanrısı,
Yerdir böyük yaranışın yarısı,
Ahur-məzda tanrıların tanrısı,
Hər tanrının öz doğrulu, öz yeri.

Tanrıların arasında yarış var,
Tez-tez döyüş, vuruş, duruş, barış var,
Çovğun, şaxta, isti, külək, yağış var,
Hər tanrının öz doğrulu, öz yeri.

***

-Ahur-məzda deyir ancaq son sözü,
Tanrılara yol göstərən tək odur.
Yaxşılığın, doğruluğun tanrısı,
Tanrılara yol göstərən tək odur.

Yaman ilə son vuruşa o gedir,
Onun üstə yaxşılığı yeridir,
O, yamanı heydən salıb kiridir,
Tanrılara yol göstərən tək odur.

Bu döyüşdə yaman bir gün sönəcək,
Ölənlərsə yaranışa dönəcək,
Tanrılar da onda yerə enəcək,
Tanrılara yol göstərən tək odur.

**Həqiqət*

***

-Minellinin düşüncəsi belədir,

Adamlara inanışdır güc verən,
Mən orada gözəlliklər qavradım,
Adamlara inanışdır güc verən.

Mindiyarın qadın şahı Qızağdır,
Deyirlər ki, bu dul qadın qoçaqdır,
Hər sevinci, bər-bəzəyi yaraqdır,
Adamlara inanışdır güc verən.

İnanışı biz onlardan öyrənək,
Dolanışda özümüzə söykənək,
Yoxsa hər şey solub, sönər, tükənər,
Adamlara inanışdır güc verən.

***

Eşidirdi bu sözləri kölə Tur,
Yurd gözəldir, ancaq bir az uzaqdan.
Ana yurdum, sən hardasan, mən harda?
Yurd gözəldir, ancaq bir az uzaqdan.

Gözlərində göz yaşları sellənir,
Ürəyində doğma ocaq yellənir,
Şah burada kölə olub küllənir,
Yurd gözəldir, ancaq bir az uzaqdan.

Burda biri danışırdı Mineldən,
Biri Hinddən, o birisi Çineldən.
Bu torpaqdan, o ölkədən, bu dildən,
Yurd gözəldir, ancaq bir az uzaqdan.

***

Tarlalarda, saraylarda, yollarda
Tur işlədi kölə kimi, usandı,
Şahlar gördü, əmir, firon, krallar,
Tur işlədi kölə kimi, usandı.

Gözəlliyə uyub könül vermədi,
Qapılardan gözüqıpıq girmədi,
Özü kimi üzüyola görmədi,
Tur işlədi kölə kimi, usandı.

Əllərilə göyə qalxdı tikinti,
Təmizləndi uçuqlardan, töküntü,
Hamarlandı dağ, uçurum, çöküntü,
Tur işlədi kölə kimi, usandı.

***

İllər keçdi köləlikdə, dustaqda,
Əyrilərin içində də düz oldu.
Dörd yanında oğru, doğru, yabançı,
Əyrilərin içində də düz oldu.

Ehramlara, mehrablara daş qoydu,
O yerlərə üz söykədi, baş qoydu,
-Qol gücünü bir qoymadı, beş qoydu,
Əyrilərin içində də düz oldu.

Hər gün qalxdı Turun kölə dəyəri,
Gözə çarpdı bacarığı, təpəri,
Gah qandallı, gah da kölə-köçəri,
Əyrilərin içində də düz oldu.

***

Bir doğuda göyərçini hayladı,
Ağ göyərçin gəlib qondu çiyninə.
-Harda idin, mənim kölə uçarım,

Ağ göyərçin gəlib qondu çiyninə.

Kiçilmişdi, saralmışdı, solmuşdu,
Külək ipək tüklərini yolmuşdu,
Orda-burda deyən kölə olmuşdu,
Ağ göyərçin gəlib qondu çiyninə.

- Bəs hardaydın, ay istəklim, bu günlər?
Düşüb sənsiz günlərimə düyünlər.
Dara çəkdi məni düzlük, düzgünlər,
Ağ göyərçin gəlib qondu çiyninə.

***

-On il Qızağ səni deyib gözləyir,
Onlar səni daha ölmüş bilirlər.
On il keçib kölə düşmək ilindən,
Onlar səni daha ölmüş bilirlər.

Qalır Çölçü, Dilçi, Qoşar, Qırğıat,
Qara geydi üç il Qızağ, yurd, elat,
Çıx yollara, iplərini kəs, qır, at,
Onlar səni daha ölmüş bilirlər.

Qara günün inanmaqdan gələndir,
İnananlar boş-boşuna öləndir,
Çıx yollara, öz yolunu bəlləndir,
Onlar səni daha ölmüş bilirlər.

II QAPI

Qızağ söyləncisi

Yığışdılar Əkbitəndə Başevə,
"Deyən ölüb köləlikdə şahımız".
Yoxsa on il, on beş ilə gələrdi,
Deyən ölüb köləlikdə şahımız".

-Qızağ şahdır, keçsə belə yüz il də,
Şah anlaqlı olmalıdır hər üzdən,
Turər şaha tay tutulur o bizdə,
Deyən ölüb köləlikdə şahımız".

Göndərmişik görükçülər, görməyib,
Güdükçülər gedib soraq verməyib,
Deyən sağdır, köləlikdə ölməyib,
"Deyən ölüb köləlikdə şahımız".

***

Biri deyir, ölüb, batıb dənizdə,
Suda batmır, odda yanmır düz adam,
Biri deyir, sonevini görmüşəm,
Suda batmır, odda yanmır düz adam.

"Döyüşçüdür, yaraqlıdır", deyən var,
Ehramları tikən yerdə görən var,
Görüb onu ərən kimi öyən var,
Suda batmır, odda yanmır düz adam.

Gözləmişik, gözləyirik biz yenə,
Gələr çıxar bir gün Turər elinə,
Ancaq Qızağ yeydir onun yerinə